

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ

Շաբաթ 1 Ղեկտեմբեր 2018 - Թիւ 6

Հրատարակչութիւն

Արեւմտեան Հայաստանի
Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին էջ	1
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւն	2
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն	4
Կիլիկիոյ Հայոց Ազգային Խորհուրդ	5
Կրթութիւն եւ գիտութիւն	6
Արցախ	7
Կիլիկիայ	8
Արեւմտեան Հայաստանի Խորհրդարան	9
Պատմական	10
Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայութեան ծայնը	11
Պետական փաստաթուղթեր	14
Վերջին էջ	17

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ

Շաբաթ 1 Ղեկտեմբեր 2018 - Թիւ 6

Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան
քաղաքական միակ ընտրովի կառոյցի՝

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ (ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ)

Երկրորդ գումարման ընտրութիւնները աւարտուած են

Արդիւնքները պաշտօնապէս կը յայտարարէ
Արեւմտեան Հայաստանի Ներքին գործոց նախարարը
8 Ղեկտեմբեր 2018-ին

Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը եւ Պանթուրանիզմը Ուիլսոնի իրաւարար վճիռի 98-րդ տարեդարձին առթիւ

Պանթուրանիզմը այն աշխարհաքաղաքական ծրագիրն է որ կը ձգտի իրականացնել լայնածաւալ թրքախօս պետութիւն (կամ ամբողջական տարածք) մը, որ Միջերկրական ծովը պիտի կապէ Զինաստանի արեւմտեան մասին հետ, հողային անընդհատ կապով մը, որուն միակ խոչընդոտը կը հանդիսանայ Պատմական Հայաստանի տարածքն ու Պարսկաստանի հիւսիսային մասերը՝ ինչպէս յստակօրէն ակնյայտ է կցուած քարտէսին մէջ: Զնայած որ, Պարսկաստանի հիւսիսային տարածքները կարելի է փոխարինել Կասպից ծովով, մինչ Հայկական տարածքները անփոխարինելի են եւ առանցքային նշանակութիւն ունին Պանթուրքիզմի լիարժէք իրականացման համար:

Պանթուրքիզմը՝ թրքական ծրագիր մը չէ: Ան անհրաժեշտ մասը կը կազմէ աւելի մեծ հիմնական ծրագրի մը՝ համաշխարհային միաբեւեռ տիրութիւն մը ստեղծելու աւագ ծրագրին:

Համաշխարհային միաբեւեռ տիրութեան հեղինակներու պարագլուխներէն էր՝ Իտալացի Ժիոսեպպէ Սածօինին: Ան 1841-ին Լոնտոնէն մեկնարկ տուաւ իր "Երիտասարդ" շարժումներու ծրագրին, սկսելով հիմնադրել "Երիտասարդ Իտալիա" շարժումը, յետոյ "Երիտասարդ Գերմանիա", ապա Լեհաստան, հասնելով մինչեւ "Երտասարդ Եւրոպայ"-ին, որն հիմք դարձաւ ներկայի Եւրոպական Միութեան ստեղծումին: Ան հիմնադիրն է Եւրոպական Միութեան, որ սկսաւ որպէս Պան-Եւրոպականութեան (Pan-Europeanism) միտքերով: Ան իսկական հեղինակն է աշխարհի բոլոր "Պան-Իզմ" Միութիւններուն, ներառեալ Պան-Իսլամիզմը, Պան-Թուրանիզմը, նոյնիսկ Պան-Յուդաիզմը: Այդ բոլոր "Պան-Իզմ"-ներու ծրագիրները յորինուուեցան նախ "Երիտասարդ" շարժումներու վրայ, անոնց թուին "Երիտասարդ թիւրքիան, Երիտասարդ Սուրիան, Երիտասարդ Եգիպտոսը, Երիտասարդ Հայաստանը", ...եւայլն:

Հիմնական նպատակն էր աշխարհը վերակազմավորել տարածքային կամ Հիմնական նպատակն էր աշխարհը վերակազմավորել տարածքային կամ քաղաքական միութիւններով, որոնք կը յաջողին հսկողութեան տակ առնել տուեալ տարածքները կամ ժողովուրդները նման միութիւններու ներքոյ, մինչ աշխարհի "Էլիտան" պիտի ղեկավարէ այդ միավորումներու ղեկավարներուն...:

Թիւրքերու մօտ չկային նման ռազմավարական տեսլական ունեցող մտաւորականներ, անոնք նոյնիսկ տեղեակ չէին նման ծրագրի մը մասին: Այդ պատճառով իսկ Պան-Իսլամիզմի, Պան-Թիւրքիզմի եւ Պան-Թուրանիզմի ...

(Շարունակութիւնը էջ 10)

Խմբագրական

Ի՞նչքան է՝ աշխարհասփիւռ Տարագիր Հայութեան իսկական թիւը

Ո՞վ գիտէ, ովքե՞ր են այդ թիւին տիրապետողներն ու իսկական տեղեկութեան հասնելու հնարաւորութիւնը ունեցողները: Աշխարհասփիւռ տարագիր Հայութիւնը կապի աշխարհի տարբեր երկիրներու մէջ, որտեղ անոնք կը կրեն կեցութեան երկրի քաղաքացիութիւնը: Հետեւաբար, անոնք գրանցուած են այդ երկիրներու պետական քաղաքացիական տօմարներուն մէջ: Միւս կողմէ, անոնք գրանցուած են նաեւ տեղի Հայկական համայնքի հոգեւոր տարբեր (յատկապէս՝ Առաքելական, Կաթողիկէ եւ Աւետարանական) առաջնորդարաններու կնուքի ցուցակներուն մէջ:

Իրապաշտ եւ առարկայական մօտեցում պահպանելու համար, պէտք է նկատի առնել թէ, աշխարհի ոչ բոլոր երկիրներու քաղաքացիական տօմարները կ'անդրադառնան քաղաքացիի թնիկ կամ ազգային պատկանելիութեան: Հետեւաբար, ոչ բոլոր երկիրներու քաղաքացիական տօմարներէն կարելի կ'ըլլայ իմանալ թէ քանի Հայ գրանցուած են այդտեղ: Նոյն մօտեցումով, պէտք է նկատի ունենալ, որ տարագիր համայնքներու ոչ բոլոր Հայերը գրանցուած են առաջնորդարաններու ցուցակներուն մէջ: Այսպիսով, կրնանք ըսել որ ոչ առաջնորդարաններու եւ ոչ ալ պետական քաղաքացիական տօմարները, կ'արտայայտեն տարագիր Հայութեան ճիշտ թիւը: Բայց, ամեն պարագայի անոնք կրնան մեզի մատուցել տարագիր Հայութեան նուազագոյն թիւը: Մինչ իրականութեան մէջ, տարագիր Հայութեան ճիշտ թիւը, վստահաբար այդ երկու աղբիւրներուն մատուցած թիւէն աւելին պիտի ըլլայ:

Հայերս կը խօսինք 8-10 Միլիոնի մասին, առանց ռեւէ բացատրութիւններ տալու այդ թիւի հիմքերուն կամ աղբիւրներուն մասին: Շատ անգամ, նոյնիսկ այդ թիւը յստակ չէ, թէ ան միայն տարագիր Հայութեան թիւն է, թէ Հայաստանի Հանրապետութենէն կամուկին արտագաղթածներն ալ ներառուած են այդ թիւին մէջ: Իսկ ըստ Զինաստանի արտգործ նախարարութեան 2008-ի տուեալներուն, աշխարհասփիւռ Հայութիւնը կը կազմէ 34 Միլիոն...:

Ո՞րն է ճիշդը, 8 թէ՞ 34: Փորձութեան մատնուելով արագ պատասխաններ չտանք: Զինացիները բաւական պատասխանատուութեամբ կը մօտենան նման հարցերուն, Իսկ Հայէ՞րս...:

Այս թիւերուն մէջ ներառուած չ'են գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը, որոնց մասին կ'անդրադարձանք շուտով:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութիւն

Ժխտման կամ հեզմանքի արժանացած յիշատակի 100-ամեակը

ԱՐԵՎԻԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ — Մենք բոլորս գիտենք այս, եւ մասնաւորապէս «Խոր Լուսեան» մասին, որ Արիստիդ Բրիանի Ֆրանսական կառավարութիւնը դաւաճանած է Արեւմտեան Հայաստանին (որ կը ներառէր նաեւ Կիլիկիան), ստորագրելով ոչ թէ միջազգային իրաւունքի համաձայնագիր՝ ինչպէս Սեւրի պայմանագիրն է, այլ 99-ամեայ (1921-2020թթ.) գաղտնի համաձայնագիր մը (չվաւերացուած), որ Միջազգային հարթակին չունի օրինականութիւն:

Այս Անգղոյայի համաձայնագիրը ստորագրուած է 1921 թ.-ի Հոկտեմբեր 20-ին Թիւրքիոյ Ազգային մեծ խորհուրդի եւ կառավարութեան Արտաքին գործերու նախարար Յուսուֆ Բեմալի (Տենգիրշենկ) եւ Ֆրանսայի կառավարութեան յատուկ ներկայացուցիչ Հենրի Ֆրանկլին Բուլոնի կողմէ: Համաձայնագիրը անմիջապէս դադարեցուց Ֆրանսայի եւ Թիւրքիոյ Մեծ ազգային ժողովի (անօրինական) կառավարութեան միջեւ պտերագմական վիճակը:

Այն վաւերացուց Ֆրանսայի հրաժարումը Կիլիկիոյ «ազդեցութեան գօտի»-էն, զոր Ֆրանսան պաշտօնապէս ստանձնած էր Սեւրի պայմանագիրով (Օգոստոսի 10, 1920 թ.), համապատասխան 1916թ. -ի Սայքս-Պիկոյ համաձայնագիրին:

Աւելի վաղ, Պօղոս Նուբար փաշայի հովանիին տակ անկախ Հայաստանի պաշտօնական պատուիրակութիւնը մասնակցեց եր Գարիգի խաղաղութեան խորհրդաժողովին, որուն ժամանակ դէ ֆակտո (19.01.1920) եւ դէ յուրէ (11.05.1920 թ.) ճանչցուեց եր Արեւմտեան Հայաստանի Պետութիւնը, որ 1920 թ.-ի Օգոստոսին ստորագրուած Սեւրի պայմանագիրով կ'ընդգրկէր նաեւ Կովկասեան Հայաստանի Հանրապետութիւնը, հռչակուած 1918 թ.-ի Մայիս 30-ին (ճանչցուած Թիւրքիոյ կողմէ 04.06.1918 թ.):

Ներկայիս Արեւմտեան Հայաստանի հայերն իրենց մէկդարեայ տառապանքներու, բաժանումներու եւ ներքին երկպառակտումներու դարաշրջանէն ետք թուցած են այնքան, որ ազգի գոյութիւնը վտանգուած է, պատմութեան կեղծարարութիւններուն պատճառով անոնք նսեմացուած են՝ դրուելով մոռացութեան զոհասեղանին, նաեւ կորսնցուցած են իրենց բուն ինքնութիւնը՝ սահմանափակուելով զոհի հոգեբանութեամբ:

2018 թ. Նոյեմբերի 11-ին 100-ամեակի տարելիցին նուիրուած

արարողութիւններու շրջանակներուն՝ ներկայ էին շուրջ 80 պետութիւններու ներկայացուցիչներ, ներառեալ Գերմանիայէն եւ Թիւրքիայէն, եւ միայն մէկ պատերազմող պետութիւն՝ Արեւմտեան Հայաստանը, չէր արժանացած այդ պատուին:

“Խաղաղութիւնը չի կրնար հաստատուիլ՝ անցեալի ինչպէս ներկայի յանցագործութիւնները ժխտելով կամ անտարբերութեան մատնելով”:

Այս ամէնը կը մնայ մեր յուշերուն մէջ: Նոյեմբերի 12-ն կ'ըլլայ բոլոր անարդարութիւններուն դարպասը, ուստի այսօր մենք կրնանք վախճալ ամենավատէն, որ քրէական պետութիւններն իրենց կատարած յանցագործութիւններուն համար որպէս բարենիշ կը ստանան հողեր, տարածքներ, բնապաշարներ, ժառանգութիւն եւ նոյնիսկ զոհ դարձած ժողովուրդէն կենդանի ընծաներ (կանայք եւ որբեր)՝ առանց պատասխան տալու կամ փոխհատուցելու:

Խնդրանքս է Ֆրանսայէն՝ փոփոխել 2001 թուականի Յունուար 29-ի օրէնքը, որով ան ճանչցաց է «Այսպէս կոչուած 1915 թուի (1894-էն 1923 թուականներու) հայկական ցեղասպանութիւնը (մինչդեռ այն թրջական է եւ կատարուած է հայերու դէմ) Արեւմտեան Հայաստանի մէջ»:

Արմենակ Աբրահամեան

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային խորհուրդի նախագահ

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Արմենակ Աբրահամեանը յարգանքի տուրք մատուցեց հայ ժողովուրդի մեծագոյն զաւակներ Պօղոս Նուբար-Փաշայի եւ Անդրանիկ Օզանեանի յիշատակին՝ Գարիգի Պէր Լա Շէզի գերեզմանատան մէջ գտնուող անոնց շիրիմներուն այցելելով:

Այցը կայացաւ Առաջին համաշխարհային պատերազմի աւարտի 100-ամեակի միջոցառումներու շրջանակներէն ներս: Պօղոս Նուբար փաշան, որպէս երկրի առաջին նախագահ, դաշնակից երկիրներուն ներկայացուց իր երկրի շահերը, անոր դերը յատկապէս անգնահատելի է Արեւմտեան Հայաստանի եւ հայերու իրաւական ներկայացուցչութեան մէջ: Ազգային ազատագրական շարժման հերոս Անդրանիկ Օզանեանը Առաջին համաշխարհային պատերազմին հերոսական ճամբայ անցած էր: Այդ պատերազմական ժամանակահատուածին Պօղոս Նուբար փաշան եւ Անդրանիկ Օզանեանը հանդէս եկան որպէս իրենց ժողովուրդի բարօրութեան եւ արդարութեան համար իսկական մարտիկներ: Արեւմտեան Հայաստանը կը յիշէ եւ կը խոնարհի իր քաջարի զաւակներուն առջեւ՝ անոնց մղած արդար պայքարին համար: Յիշատակին մարդկանց՝ որոնց դէռ կենդանութեան օրոք հայ ժողովուրդը երգեր կը ծօնէր:

Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանի շնորհավորական ուղերձը (Արեւելյան) Հայաստանի Հանրապետության Անկախության տոնի առթիվ

Սիրելի՛ հայրենակիցներ,

Արեւմտյան Հայաստանի կառավարության և իմ անունից ջերմորեն շնորհա-վորում եմ բոլորիս՝ (Արեւելյան) Հայաստանի Հանրապետության անկախության 27-րդ տարեդարձի կապակցությամբ:

Խոնարհվում եմք (Արեւելյան) Հայաստանի Հանրապետության անկախության և ազատության մղված պայքարի համար մարտնչած հերոսների առջև:

Հերոսներ, ովքեր Արցախյան գոյամարտի ամենաթեժ պահին իրենց կյանքի գնով, վերածնունդ տվեցին Հայ ոգին որ ազատագրվեցավ եւ պաշտպանեցավ Հայաստանի արեւելյան տարածքները:

Նրանց կատարած քայլերը պարտավորեցնող են մեզ համար:

Սակայն չմոռանանք նաև, որ մեր դարավոր երազանքները անկատար են, առանց Հայաստանի տարբեր մասերի միացումը:

Ուստի այս խորհրդանշական օրը լավ առիթ է խորհելու և ուղղորդելու բոլորիս ուժը, եռանդը մեր հայրենիք բռնագրավված հատվածների Արևմտյան Հայաստանի և Կիլիկիայի ազատագրմանը:

Կրկին շնորհավորում եմ բոլորիս այսօրվա մեծ տոնի առթիվ՝ մաղթելով մեր հայրենակիցներին խաղաղություն, առաջնթաց և ազգային նպատակների իրականացում»:

Արմենակ Աբրահամեան
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ

Միլանի հայկական համայնքն ու Արեւմտեան Հայաստանը

Միլանի հայկական համայնքն իր նախագահ Տիկին Մարինա Մաւեանի հովանիին ներքոյ իրաւիբեց Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի նախագահ Պարոն Արմենակ Աբրահամեանին եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան ժընեւի պատուոյ Հիւպատոս Պարոն Սիմոն Տարօնեանին, որ ելոյթ ունենան “Արեւմտեան Հայաստանն ու Համաշխարհային Ա. պատերազմի հարիւր ամեակը” նիւթին շուրջ:

Միլանի հայկական համայնքը կազմուած է քանի մը հարիւր ընտանիքի անդամներէն, որոնք հաւաքուած են «Կազա Արմէնա»՝ «Հայ Տուն»-ի շուրջ, որ կը կազմակերպէ հանդիպումներ, երեկոյթներ, համերգներ եւ համաժողովներ:

Պարոն Արմենակ Աբրահամեանը մէկ ու կէս ժամուայ ընթացքին ներկայացուց Արեւելեան Լէզիոնի կազմաւորումն ու անկէ ներս հայ կամաւորներու ներգրաւման պայմանները, ապա ան անդրադարձաւ Փարիզի, Վերսայի, Լոնդոնի եւ Սան Ռէմոյի վեհաժողովներէն բխող Արեւմտեան Հայաստանի իրաւական վիճակին, հասնելով այսօրուայ պայքարին՝ վերահաստատելու համար Արեւմտեան Հայաստանի եւ Արեւմտեան Հայաստանի հայերու իրաւունքները:

Ունկնդիրները շատ զարմացած էին ներկայացուած բացայայտումներէն, եւ աւելի քան մէկ ժամ հարցեր կ'ուտային բոլոր առումներով՝ Արեւմտեան Հայաստանի հայերու ներգրաւման եւ միջազգայնօրէն ձանջցուած իրենց իրաւունքներու պաշտպանութեան ծելերուն վերաբերեալ այսօր, եւ այդ իրաւունքներու կիրառման եղանակներուն շուրջ տարբեր բնագաւառներէ ներս:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն

Պաշտօնական Հաղորդագրութիւն

Առաջին Համաշխարհային Պատեռագմի աւարտի 100 ամեակին նուիրուած

Առաջին Համաշխարհային Պատեռագմի աւարտի 100 ամեակին նուիրուած միջոցարումը մնաց անկատար եւ բովանդակագործի Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան ակնյայտ բացա-կայութեամբ:

Ողջ աշխարհի տարածքով տարագրուած Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը, եւ գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանի ու Կիլիկիոյ տարածքներէն ներս ապրող Հայութիւնը՝ յատուկ ուշադրութեամբ հետեւեցան այդ միջոցառումին: Անոնք ուշի ուշով քննեցին աշխարհի տարբեր երկիրները ներկայացնող ղեկավարներու աչքերու արտայայտու-թիւնները: Ի՞նչքան կեղծիք եւ խաբկանք կրնան թագնեցնել այն աչքերը, եւ մինչեւ երբ:

19 Յունուար 1920-ի Փարիզի խաղաղութեան վեհաժողովին՝ ջախջախուած Օսմանեան կայսրութեան կողմէ գրաւեալ Հայկական տարածք-ներուն վրայ Հայաստան Պետութիւնը ճանջող բոլոր պետութիւններուն ներկայացուցիչները ներկայ էին այսօր Փարիզի միջոցառումին: Արեւմտեան Հայաստանի տարածքներուն վրայ անոնց ճանաչումը ստացած պետութեան սահմանագծումին վերաբերեալ Իրաւարար վճիռ կատարող եւ այդ վճիռի մասին դիմումներ ներկայացնող պետու-թիւններու ներկայացուցիչներն ալ այնտեղ էին: Բոլորը մէծ ուշա-դրութեամբ մտիկ ըրին Պարոն Էմանուէլ Մակրոնի կատարած սրտաձմիկ երկար ելոյթը: Նման ելոյթի մը համոզուածութեամբ արտասանութիւնն ու զայն համոզումով ունկնդրելը՝ բարձր եւ յատուկ կարողութիւններ կ'ենթադրեն երկու կողմերէն հաւասարապէս:

Այնտեղ քանի մը հարիւր մետր անդին՝ ոչ պաշտօնապէս, բայց անձնապէս ներկայ էր նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի շարունակուող Հանրապետութեան Նախագահ՝ Պարոն Արմենակ Աբրահամեանը, իր հետ վերցուցած աշխարհի միլիոնաւոր Արեւմտեան Հայաստանի Հայու-թեան դժգոհութիւնն ու զայրոյթը: Անոնց ճնշիչ ներկայութիւնը աւելի էական եւ իրական էր՝ քան անոնց պարտադրուած եւ անարդար բացակայութիւնը:

Պարոն Մակրոնն իր պաշտօնական ելոյթն աւարտեց՝ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն եւ ազգերուն մաղթելով խաղաղութիւն: Ըստ երեւոյթին՝ ան գրաւեալ Արեւմտեան Հայաստանն ու անոր տարագիր ու գրաւման տակ գտնուող ժողովուրդը ներառած չէր իր պատկերացուցած աշխարհին մէջ: Այս ժխտողականութիւնը յատկապէս եւ բացայայտ դիտաւորեալ համարուեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան կողմէ, մանաւանդ որ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Պարոն Արմենակ Աբրահամեանը նախօրոք այդ Միջոցառումին իր ներկայ գտնուելու պատրաստականութիւնը յայտնող նամակներն ուղարկած էր թէ՛ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Պարոն Էմանուէլ Մակրոնին, եւ թէ՛ Ֆրանսական խորհրդարանի երկու պալատներու պատգամաւորներուն, նաեւ Փարիզի քաղաքապետին ու բոլոր թաղապետարան-ներուն: Ողջ Ֆրանսայի Հանրապետութիւնը տեղեակ էր՝ եւ ոչ ոք կրնայ անտեղեակ ըլլալու պատրուակով արդարանալ:

Այսպիսով 11 Նոյեմբեր 2018-ն՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութեան համար դարձաւ այն թուականը, որմէ անդին ան առաւել վճռական-ութեամբ, համապատասխան վերատեսութիւններ պիտի կատարէ գրաւեալ Հայրենիքի ազատագրման եւ ազգային իրաւունքներու իրականացման ռազմավարութեան հիմքերուն մէջ:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւն
Երեւան, 11 Նոյեմբեր 2018

**ԱՄՆ-ի ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԻԿԱՐԴ ԻՐԱՒԱՐԱՐ ՎՃԻՌԻ 98 ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻ
22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1920-2018**
Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Երեւանի կետրոնի դահլիճէն ներս, տեղի ունեցաւ
յատուկ գիտաժողով մը՝ ՌԻԿԱՐԴ ԻՐԱՒԱՐԱՐ ՎՃԻՐԸ ԱՅՍՕՐ խերիդագրով

**Բանախօս
ԱՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏ՝ ԳԱՐՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ**

Գարնիկ Սարգիսեան
ԱՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ամփողջական տեսանիւթին կարելի է շանօթանալ հետեւեալ կապով. <http://westernarmeniatv.com/34106.html>

Արեւելեան Լեզունի Կիլիկիա Մուտքի Հարիւրամեայ Յոբելիանին Առիթով
Կիլիկիոյ Հայոց Ազգային Խորհուրդը՝ որպէս Կիլիկիոյ
Միասնական Ազգային Խորհուրդի հիմնադիր անդամ,
ստորագրեց հետեւեալ Հաղորդագրութիւնը

Մամուլի Հաղորդագրութիւն

Արեւելեան Լեզունի Կիլիկիա Մուտքի
Հարիւրամեայ Յոբելիանին Առիթով
28 Նոյեմբեր 1918 – 28 Նոյեմբեր 2018

Կիլիկիայի Ազգային Խորհուրդի հիմնադիր մարմինը ժողով գումարեց իր բոլոր անդամներով՝ հայեր, սուրիացիներ, արեւելքցիներ, հայկական Ափիւռքէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ գրաւեալ Կիլիկիայէն, ու Պէյրութի մէջ 24 Նոյեմբեր 2018-ին գումարած իր ժողովի աւարտին, որոշեց միջազգային ընտանիքին ուղղել նամակ մը, մասնաւորաբար Ֆրանսային եւ Բրիտանիոյ, այն երկու կողմերուն, որոնք հիմնական պատասխանատուներն են Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթուրքի վոհմակներու Կիլիկիա մուտքին եւ վերստին գրաւումին, Կիլիկիայի բնիկ ժողովուրդներուն՝ հայերու, սուրիացիներու, սիրիահայերու եւ այլոց նկատմամբ ցեղասպանութիւն գործադրելով։ Երկիրը ազատագրուած էր Արեւելեան Լեզունի ձիւղերով։ Այս Լեզունին մաս կը կազմէին հայ եւ սուրիացի երիտասարդներ եւ 19 Սեպտեմբեր 1918-ին Պաղեստինի մէջ Արաբայի հերոսական ճակատամարտին մասնակցելէ ետք Կիլիկիա մտած էին 28 Նոյեմբեր 1918-ին։

Նոյեմբեր 1916-ին, Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանատան մէջ, հայ Ազգային պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպարեան եւ ֆրանսացի ժողով Փիքո ու անգլիացի Մարք Սայքս ժողով գումարած էին ու Արեւելեան Լեզունի կազմութեան շուրջ համաձայնած էին։ Այդ Լեզունը պիտի բաղկանար Մուսալեռէն փրկուած հայ երիտասարդներէ եւ անոր հիմնական նպատակը պիտի ըլլար Կիլիկիայի ազատագրումը օսմանեան լուծէն։ Ժողով Փիքո ֆրանսական պետութեան անունով տուաւ հետեւեալ խոստումը։ «Ֆրանսա կը խոստանայ Դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք Կիլիկիային շնորհել ինքնավարութիւն, եւ զայն դնել ֆրանսական հոգատարութեան տակ։»

20 Հոկտեմբեր 1921-ին, Ֆրանսան Աթաթուրքի հետ ստորագրեց ապօրինի «Անգարայի Համաձայնագիր»ը։ Այն Աթաթուրքին, որ բրիտանական գաղտնի գործակալութեան կողմէ գինուրագրուած էր եւ գինեալ վոհմակներու ղեկավար էր։ Ֆրանսա Աթաթուրքին զիջեցաւ Կիլիկիայի մէջ իր չունեցած իրաւունքները, քայլով մը, որ կ'ոտնակոխէր բոլոր միջազգային օրէնքներն ու համաձայնագիրները, եւ անոր իրաւունք տուաւ շարունակելու բնիկ ժողովուրդներու ջարդը եւ անոնց հողերու գրաւումը։

Այս թուրք բռնագրաւիչը այսօր կը շարունակէ իր գինեալ ահաբեկչական վոհմակներուն միջոցով Իսլիկի եւ Հիսիսային Սուրիոյ մէջ սպառնալ ապահովութեան ու կայունութեան եւ կը շարունակէ ջարդեր կազմակերպել այդ նոյն բնիկ ժողովուրդներուն նկատմամբ, եւ Կիլիկիայի հողամասը կ'օգտագործէ որպէս այդ գինեալներու ապահով ապաստարան, որոնք կը շարժին, զենք, դրամ ու բժշկական օգնութիւն կը ստանան ամենայն ազատութեամբ։ Այս բոլորը կը կատարուին Ֆրանսայի, Բրիտանիոյ եւ ուրիշներու գիտութեամբ եւ նեցուկով։

Կիլիկիայի հիմնադիր Ազգային Խորհուրդը միջազգային ընտանիքի ժողովուրդներուն կոչ կ'ուղղէ այսօր, որպէսզի իրենց խորհրդարաններուն միջոցով իրենց կառավարութիւններէն պահանջեն պատմական պատասխանատուութիւն վերցնել եւ յստակ ու անկեղծ դիրքորոշում որդեգրել, կամ շարունակել շինծու եւ արհեստական միջազգային օրէնքի եւ համաձայնագիրներու խախտումին վրայ հիմնուած «թրքական պետութիւն»ը պաշտպանելու ողբերգութիւնը եւ կամ վերադառնալ միջազգային օրի-

նականութեան ու վերատեսութեան ենթարկել շրջանին մէջ Թուրքիոյ նման անօրինական երկրի մը նեցուկ կանգնելու սխալ հաշիւները։ Այն երկրին, որ ահաբեկիչներու հովանաւոր է եւ որու ձեռքերը ներկուած են շրջանին մէջ ջարդերու եւ ցեղասպանութիւններու արիւնով, մէկ դարի ընթացքին, եւ որ տեղ չի կրնար գրաւել շրջանի ապագային եւ միջազգային ընտանիքին մէջ։

Կիլիկիայի ժողովուրդը պիտի վերատիրանայ անոր եւ վերստին յայտարարէ անոր անկախութիւնը ու ժողովուրդին վերադարձնէ իր քաղաքական եւ օրինական իրաւունքները։ Անկախութիւնը պիտի պսակէ ամբողջ հողամասին վրայ ժողովուրդի գերիշխանութեան յայտարարութեամբ։ Ու Կիլիկիան պիտի վերադառնայ իր մարդկային քաղաքակրթութեան հարստացումի իր դերին ու պիտի դառնայ շրջանին մէջ ապահովութեան, խաղաղութեան եւ կայունութեան կեդրոն մը։ Կիլիկիայի ժողովուրդին որոշումը անվերադառնալի է եւ ազատագրումի բոլոր միջոցները քննարկելի եւ մատչելի են։

Առաջին Համաշխարհային պատերազմի հարիւրամեակի աւարտին, 11 Նոյեմբեր 2018-ին, ֆրանսական պետութիւնը բոլոր մասնակից երկիրներու ներկայացուցիչները իրաւիւրեց հանդիսութեան մը, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի Յաղթանակի Կամարին տակ։ Հանդիսութեան ընթացքին, Ֆրանսայի նախագահը յայտնեց, որ մարդկութիւնը 20 միլիոն զոհ տուաւ այդ պատերազմին, որոնք կ'էսը քաղաքացիներ եւ անմեղներ, սակայն ան մոռցաւ յայտնելու, որ այդ անմեղներուն մէկ երրորդէն աւելին հայեր, արաբներ եւ շրջանի այլ բնիկ ժողովուրդներու զաւակներ էին։ Այդ ժողովուրդները հակառակ անոր որ Դաշնակիցներու կողքին էին, արժէքաւոր հայրենիքներ կորսնցուցին Արեւմտեան Հայաստանէն, Կիլիկիա, Ալեքսանդրիա հասնելով մինչեւ Պաղեստին։ Մինչ հակառակ կողմ գտնուողները տէր դարձան հայրենիքներու, որոնք իրենց չէին եւ չափեցան քաղաքական ազդեցութիւն այդ անմեղ քաղաքացիներու հաշուին։ Թուրքիա եւ Իսրայէլ իրաւիւրեւած էին այդ հանդիսութեան, մինչ անկէ կը բացակայէին Արեւելեան Լեզունի, Կիլիկիայի եւ Արեւմտեան Հայաստանի ներկայացուցիչները։

Միւս կողմէ Կիլիկիայի Հիմնադիր Ազգային Խորհուրդը կոչ կ'ուղղէ շրջանի բոլոր բնիկ ժողովուրդներու զաւակներուն, յատկապէս գրաւեալ Կիլիկիայի ժողովուրդին, գրաւեալ հողերուն վրայ եւ անկէ դուրս, ստանձնելու պատմական պատասխանատուութիւնը պատրաստ ըլլալու արժէքաւոր հայրենիքը ազատագրելու գրաւող եւ ահաբեկիչ Թուրքիոյ ձիրաններէն, բոլոր կարելի միջոցներով, եւ թոյլ չտալու գրաւեալ հայրենիքի հողին պղծումը Իսլիկի մէջ շրջապատուած միջազգային ահաբեկչութեան վոհմակներուն կողմէ։

Կիլիկիայի հայ եւ սուրիացի հերոսներու բազուկներով եւ արեամբ ազատագրումի հարիւրամեակի յոբելիանը կ'աւելցնէ մեր վճռականութիւնը զայն դարձեալ ազատագրելու, վստահելով Կիլիկիայի ժողովուրդի կամքին եւ իր ինքնորոշման իրաւունքին։

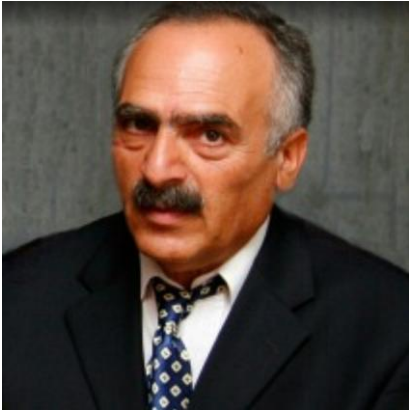
Այս սկիզբն է եւ շարունակութիւնը ազատագրուած Կիլիկիայի մէջ է։

Կիլիկիայի Ազգային Խորհուրդի Հիմնադիր Մարմին
Պէյրութ – Դամասկոս – Հալէպ – Անտիոք – Ատանա

28 Նոյեմբեր 2018

Կրթութիւն եւ գիտութիւն

Մարդկութեան եւ Հայոց Պատմութիւն (Յօդուածաշար 2)

ՄՈՎՍԷՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի

Կրթութեան եւ գիտութեան Նախարար

Առաջին եղեգնիկ-հրաբուխն եղած է Վանայ լիճի արեւմուտքին բարձրացող Նեմրուք լեռը, 3050 մ. բարձրութեամբ:

Արաբական առասպելն ընդարձակելով եղելութիւնը՝ կ'ըսէ, որ երկիր մոլորակը ծածկող ջուրերէն առաջին դուրս ելած հրէշ՝ ցամաքակղզին պատկերած է երկինքի Ցուլ կենդանակերպի պատճէնը: Սակայն Ցուլ կենդանակերպի երկնային պատկերը կ'ընդգրկէ Ցուլի միայն գլխամասը, որն աշխարհագրականօրէն կոչուած է Տաւրոյ Բերան¹, այսինքն ցուլի բերանը, որ պատմութենէն մեզ յայտնի է նաեւ որպէս "Տուրուբերան" (Տարօն-Տուրուբերան):

Ցուլ կենդանակերպի երկրային առաջին պատճէն Տաւրոյ Բերանը
Պատկեր "1"

Ամբողջական Ցուլը պատկերող լեռնաշղթան կոչուած է Հայկական Տաւրոս (Տեւ՝ պատկեր "2"):

Հայկական Տաւրոս լեռնաշղթան
Պատկեր "2"

Ի՞նչ կապ ունի "Ցուլ" բառը "Տաւրոս"-ի հետ, պիտի ըսէք:

"Տաւրոս" անուան հիմքը "տաւր"-ն է (toro), "տաւար"-ը՝ որն ընդունուած է "ցուլ" հասկնալ:

Ցուլ կենդանակերպը կը պատկերէ Հայոց

այբուբենի "Ա" տառն իր թուային "1" արժէքով՝ որպէս առաջին արարուած ցամաք: Հնարաւոր է, որ երկինքի Ցուլն ալ եղած ըլլայ առաջին արարուած համաստեղութիւնը: Ուստի եւ հազարամեակներ շարունակ, նոյնիսկ մինչեւ Աբեմենեաններու ժամանակ մեր մոլորակի յաջորդական տիրակալները "Ցուլ" տիտղոսը կրած են, որպէս երկրի առաջին դէմք (օրինակ՝ "Ցուլ Ապիս")¹:

Երկրի ցամաքն ստեղծող Վահագնը առաջնորդուէր է արարչական սկզբունքով, որուն կ'ականարկէ սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց:

Ան կ'ըսէ, թէ Աստուած ամեն ինչ զոյգերով արարեց: Ահա այս սկզբունքով ալ Վահագնը Ցուլի հանդիպակաց կողմին արարեց է Կովը¹, որմէ ալ կ'իմանանք, որ "Կով+կասեան" լեռնաշղթան Հայկական Տաւրոսի զոյգն է:

Ջուրին տակէն հրաբխային երկրորդ ժայթքումով կազմուէր է Հայկական Տաւրոսի Սասնայ լեռնազանգուածը: Ան երկրի վրայ կը համապատասխանէ Ցուլին յաջորդող Երկուորեակ կենդանակերպի պատկերին:

Թէ ինչո՞ւ Երկուորեակ:

Քանի որ երկրի վրայ կազմաւորուող ցամաքի երկրորդ հատուածն է, եւ ոչ միայն: Տեւ՝ Պատկեր "3"-ը:

Սասնայ լեռներ
Պատկեր "3"

Ցուլ-Ալքն ու Երկուորեակ-Բենը
Պատկեր "4"

Այսքանէն ետք Վահագնը աստղանաւորդի մը կ'իջեցնէ Սասնայ լեռներուն վրայ¹, մի գուցէ թռչող փոքր սարքով մը, եւ այդ լեռները կը դառնան տիեզերականներու երկրորդ տունը երկնայինէն յետոյ, որուն պատճառով ալ Երկուորեակը ներկայացնող տառ "Բ"-ն կը կոչուի "բեն=կառոյց" (որմէ՝ բնակարանը), "բետ-բետտա=տուն":

Իսկ Վահագն-Էնիլը առաջին ժամանակներուն երկիր չէ իջեւանած:

Ըստ սումերական յայտնի առասպելներուն՝ երկիր առաջին իջեւանողը կոչուէր է Էնկի: Սուրբ Գրոց հայերէն տարբերակով՝ անոր անունը կը հնչէ "Ենովք", իսկ հայկական առասպելաբանութեամբ՝ ան յայտնի է Տօրք Անգեղ:

Էնկի-ն յայտնի է նաեւ ՀԱՅԱ մակդիրով: Տեւ՝ պատկեր "5"-ի կեդրոնական անձը:

Էնկի-Հայա-ն՝ Կեդրոնին
Պատկեր "5"

Անոր հետեւէր են 28 հոգի, 14 արու եւ 14 էգ զոյգերով:

Ասոնք այսօրուայ ընկալումով "այնմոլորակայիններ" են՝ սակայն այս եզրոյթը ճիշդ չենք գտներ, որովհետեւ անոնք ծագումով արեգակի մոլորակներէն չեն եկած, այլ հեռաւոր համաստեղութիւններէ, ուստի կարելի է որդեգրել "տիեզերականներ" եզրը:

Հայ իրականութեան մէջ անոնք կոչուէր են Անգեղներ, Դեւեր, Ալլեր, Քաջքեր, Ուռնաւորներ, Սկայորդիներ (երկինքի որդիներ), Սուռնապաներ: Այլ ժողովուրդներ գանոնք կոչէր են Անգելներ, Հրեշտակներ: Սուրբ Գրոց մէջ անոնք երբեմն նոյնիսկ վերանուանուէր են "աստուածներ", փոխարինելով "դէ" բառին:

Աստուածաշունչ մատենաը անոնց ընդհանրական անունով կոչուէր է "Եւանգել" (արաբ. "Ինջիլ" կամ "Ինզիլ"), ինչը կը մատնանշէ Սուրբ Գրոց ակունքը՝ Անգեղ Տունն ու Անգեղ-հրեշտակները: Անհեթեթ է Աստուածաշունչի հեղինակութիւնը վերագրել որեւէ երկրածին մարդ արարածի:

Մի առժամանակ յետոյ՝ անոնք Սասնայ լեռներէն իջէր ու հաստատուէր են անոնց հարաւային փեշերուն, այդ ժամանակներուն՝ համատարած ովկիանոսի ափին, եւ իրենց նստավայրը անուանէր են Անգեղ Տուն:

Ահա եւ հասանք մեր պատմահայր Խորենացիի նկարագրած Տօրք Անգեղին: Քանզի սումերներու յիշատակած կամ սումերագէտներու ընթերցած Էնկի-ն նոյն ինքն Անգեղ բառի աղաւաղ ընթերցումն է, Տաւրոսի(ներու) (Տօրք) Անգեղը, այլապէս "հրեշտակը":

Անգեղ Տան բնակավայրի Անգեղ անունը ժամանակներու իովովոյթով աղաւաղուելով՝ դարձեր է "Էգիլ" գիւղանուն: Տեւ՝ Պատկեր "6"-ը:

>>>>

Սևգեղ Տուն
Պատկեր "6"

Անոնց խորհրդանիշը եղած է Անգղ համաստեղության մանրապատկերը (Տես՝ Պատկեր "7"), ինչպիսին տեսանելի է Եգիպտական փառաւօններու ծեռքին:

Քանզի այն կրելով՝ փառաւօններն ուզած են շեշտել իրենց ծագումը Անգղ համաստեղութենէն (ներկայիս "Հիւսիսային Խաչ" մակդիրով Կարապէն):

Ասկէ յառաջացած է խաչի պաշտամունքը առհասարակ մարդկության եւ հայ իրականության մէջ՝ Քրիստոսէն հազարամեակներ առաջ, ու շարունակուած է քրիստոնէութեան պայմաններուն մէջ, եւ ոչ թէ Քրիստոսի խաչելութեան գաղափարէն: Յուդայացիք Քրիստոսին խաչ բարձրացուցած են՝ ըսելու համար թէ այնքան հզօր են, որ կրնան այդպիսով զինք ուղարկել իր ծագման վայրը: Անգղ/Կարապ համաստեղութեան խորհրդանիշէն կը բխի Հայոց այբուբենի "Գ" տառը, որու ծեռագիր փոքրատառ ծելը մինչեւ այսօր կ'օգտագործուի արեւմտահայերու մօտ, այսպէս (Պատկեր "8"):

Անգ(ղ)
Պատկեր "7"

Փոքրատառ ծեռագիր "Գ"-ն
Անգ-ի ծախ կէտ
Պատկեր "8"

(Շարունակելի)

1) Յունական առասպելաբանութիւնը կ'ըսէ, թէ "Գէա"-ն (երկիր մոլորակը) Ուռնանէն ծնեց երեք իրեշններ: "Հրէշ" կը նշանակէ "հուր շնչող", որն երկրային հարթութեան վրայ կը պատկերէ հրաբուխ: Իսկ Հնդկական Վեդաներուն մէջ հայերէնի "հրէշ"-ը ներկայացուած է "Ռիշի" բառով՝ որպէս **երկնային** առաջին արարուածներուն անունը, որոնք կը համապատասխանեն աստղերուն եւ աստղակայութեան, ապա նաեւ տիեզերածին մտաւոր-հոգեւոր էակներուն: Իսկ "հրեշտակ" բառը կարելի է հասկնալ "հերդէն ակ", "հրեդէն գունդ":

2) Հետեւաբար Յուլ կենսադանակերպի գլխաւոր աստղն ալ յայտնի է "Ալ-Տաբարան", որն առաջացած է "Տաւրոյ **քերան**"-էն:

3) Սա եղած է Բաբելոնի Քաղէկացի վերջին արքայ Նաբոնիտին (Ածախակ-Վիշապին) տրուած ածական անունը՝ Աքեմենեան երկրորդ տիրակալ Կամբիսոսի կողմէ:

4) "Մասուատ Ասաթիր Ալ-Արաբ", Մուհամմետ Աջինա, "Ղար էլ Ֆարաբի" հրատ., Բէյրութ, Լիբանան, 1994 թ., էջ 122, արաբերէն լեզուով, էջ 122:

5) "Մասուատ Ասաթիր Ալ-Արաբ", նոյն, էջ 122:

Արցախ

Ինչպէ՞ս են տարածաշրջանի պետութիւններուն դիրքորոշումները Արցախի նկատմամբ

Ղարաբաղը հայկական հող է, ալ ի՞նչ վիճելի հարց կրնայ ըլլալ. Սուրիայի հոգևոր առաջնորդ

Սուրիայի հոգևոր առաջնորդ, շէյխ Ահմադ Բադր ադ-Դին Հասսունը Սուրիայի և աշխարհի միւս թեժ կետերուն վերաբերող նիւթի շուրջ Ռուսական լրատուամիջոցներուն տուած հարցազրոյցին խոսած է նաև Լեռնային Ղարաբաղի մասին: Ան նշած է, որ շրջաններ կան, որտեղ շատոնց պետք է լուծուած ըլլային տարածքային պատկանելիութեան հարցը, և այդպիսի օրինակներէն մէկը Ղարաբաղն է:

«Չեմ հասկանար, թե ինչն է այստեղ վիճելի: Անձամբ ես կ'աջակցեմ Ղարաբաղին և այդ ժողովրդի անկախութեան ու ազատութեան ձգտումներուն: Ու նորեն կը ցանկան շեշտել, որ Ղարաբաղեան խնդրի պատճառը կրօնական չէ: Պատճառը ժողովրդի կամարտահայտութիւնն է, և այս հարցին հետ կարելի չէ հաշվի չնստիլ», - նշած է Սուրիայի հոգևոր առաջնորդը: Սուրիայի հոգևոր առաջնորդն առաջին անգամ իր տեսակետը Ղարաբաղեան հակամարտութեան վերաբերեալ հայտնած էր 2011 թուականին՝ Սուրիայի կրօնական փոքրամասնութիւններու հետ հանդիպման ժամանակ:

Իրանի 1918թ. բողոքը՝ «Աղորբեջան» անունով կեղծ պետութիւն ստեղծելու վերաբերեալ

Իրանի 1918թ. օգոստոս 28-ի բողոք-նամակը՝ Կովկասի մէջ «Աղորբեջան» անուամբ կեղծ երկիր ստեղծելու կապակցութեամբ: Իրանի դեսպանութիւն Ստամբուլ.

«Յարգելի՛ Արտաքին գործոց նախարարութիւն. Կովկասի մէջ Ռուս-Օսմանական թուրքմենչայի և Գիւլիստանի հաշտութեան պայմանագրի հետևանքով շինծու «Աղորբեջան» անունով պետութիւն կը ստեղծուի՝ հաշուի առնելով, որ Իրանի սահմաններուն թափրիզի գլխավորութեամբ, այդ անունով նահանգ գոյութիւն ունի և այն, որ պատմութեան մէջ երբեք այդ անունով պետութիւն գոյութիւն չէ ունեցած, Իրանն ապշած է և վերանայելու անհրաժեշտութիւն կը տեսնէ այս հարցով»:

Արեւելեան Լեզինի Կիլիկիա Մուտքի 100-ամեակ

Կիզէն Կ. Թսուրնեան

Արարարայի ճակատամարտին մէջ 19 Սեպտեմբեր 1918-ին արձանագրուած յաղթանակը նպաստեց գերմանաթրքական բանակի վերջնական ջախջախման ու նահանջին, եւ այդ գործին մէջ մեծ էր ներդրումը Արեւելեան Լեզինին: Բարձր-օրէն գնահատուով հայ լեզինականներու դերը այդ յաղթանակին մէջ՝ բրիտանացի զօրավար Ալենպին 1918-ի Հոկտեմբերի 12-ին Հայ ազգային պատուիրակութեան ուղարկած իր հեռագրին մէջ նշած է. «Հայարտ եմ իմ հրամանատարութեան տակ հայկական զօրամաս ունենալու համար: Անոնք կռուեցան փայլուն կերպով եւ մեծ բաժին ունեցան յաղթանակին մէջ:» Զօրավար Էտմանտ Ալենպիի ընդհանուր հրամանատարութեան տակ, Արեւելեան կամ Հայկական Լեզինը, Պաղեստինի, ապա Սուրիոյ մէջ յաղթանակներ արձանագրեց եւ Դաշնակից զօրքերու ընդհանուր յառաջխաղացքին մէջ մեծ ներդրում ունեցաւ:

Պատերազմէն տարիներ ետք, 1925-ի Նոյեմբերին, Արարայի հերոսներու աճիւնները Ռաֆաթ գիւղէն փոխադրուեցան Երուսաղէմ եւ նոյն ամսու 25-ին մեծ շուքով թաղուեցան քաղաքի հայկական ազգային գերեզմանատան մէջ: Գերեզմանին վրայ կանգնեցուցան յուշարձան «Արարայի քաջ հերոսներուն» մակագրութեամբ:

Արարայի ճակատամարտին մէջ տարած յաղթանակէն ետք թրքական ճակատի ճեղքում տեղի ունեցաւ, որմէ օգտուելով՝ բրիտանական հեծելազօրը յաջորդ օրը՝ Սեպտեմբերի 20-ին, 15-էն 20 մղոն ճակատի վրայ, 50 մղոն խորութեամբ, մխրձուեցաւ թշնամիի դիրքերուն մէջ եւ ստիպեց անոր անկանոն կերպով փախուստի դիմել: Թրքական ամբողջ ռազմաճակատը Միջերկրական ծովէն մինչեւ Մեռեալ ծով քայքայուած էր: Թրքական «Ելուորըմ» (Կայծակ) անպարտելի համարուած բանակը ջախջախուած էր: Շարունակելով յառաջխաղացումը՝ դաշնակիցներու

Լեզինը, Հոկտեմբերի 1-ին ազատագրեց Սուրիոյ մայրաքաղաք Դամասկոսը, Հոկտեմբերի 6-ին Լիբանանի մայրաքաղաք Պէյրութը, իսկ 20-ին պատմական հին քաղաք Հալէպը: Լեզինականները 250 քիլոմետր ճամբայ կտրած էին Արարայէն դէպի հիւսիս: Անոնք մեծ ներդրում ունեցան Պաղեստինի, Յորդանանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազատագրման գործին մէջ: Պէյրութի մէջ Լեզինին միացաւ Կիւրոսէն եկած նորակազմ 5-րդ գումարտակը, որը այնուհետեւ մասնակցեցաւ յետագայ մարտական գործողութիւններուն: Ֆրանսական հրամանատարութիւնը բարձրօրէն գնահատեց հայ լեզինականներու ծառայութիւնը եւ անոնցմէ 25 հոգի պարգևատրուեցան «Մարտական խաչ» շքանշանով:

Թուրքիոյ պարտութիւնը կատարեալ էր, եւ ան ստիպուած էր 1918-ի Հոկտեմբերի 30-ին Եփեական ծովու Լեմնոս կղզիի Մուտրոս նահանգիստին մէջ խարխիս նետած անգլիական «Ակամեմնոն» յածանաւին վրայ Մեծն Բրտանիոյ հետ կնքել զինադադարի համաձայնագիր: Ըստ Մուտրոսի համաձայնագրին, Դաշնակից պետութիւնները պիտի գրաւէին Պոսֆորի եւ Տարտանելի նեղուցներու ամրութիւնները, իրենց ռազմամասերը պիտի կարենային ազատօրէն նաւարկել այդ նեղուցներուն մէջ եւ մուտք գործել Սեւ Ծով: Թրքական զօրքերը Հիժազի, Իրաքի, Սուրիոյ եւ Եմէնի մէջ իրենց գէնքերը վար պիտի դնէին: Անոնք պիտի հեռանային Իրանէն, Անդրկովկասէն եւ Կիլիկիայէն:

Կիլիկիայէն թրքական զօրքերը պէտք է քաշուէին մինչեւ 18 Դեկտեմբեր 1918, իսկ հայերուն իրաւունք պիտի տրուէր ներգաղթելու իրենց հայրենիքը: Մինչեւ նշուած ժամկետը Կիլիկիայէն չնահանջած թրքական զինուորներն ու սպաները գերի պիտի իյնային եւ անոնց զինամթերքը պիտի բռնագրաւուէր:

Ֆրանսական կառավարութեան եւ Հայ ազգային պատուիրակութեան միջեւ կայացած համաձայնութեամբ Արեւելեան Լեզ-

ինը իրաւունք ստացաւ մտնելու Կիլիկիա, հետեւելու համար թրքական զօրամասերու հեռանալուն, ինչպէս նաեւ գրաւելու համար երկրամասի կարեւոր ռազմավարական շրջանները: Այդ համաձայնութեամբ հայ լեզինականները պիտի ըլլային Դաշնակից առաջին զօրամասը, որ կը մտնէր Կիլիկիա: Ֆրանսան այդ ժամանակ եւ յետագայ ամիսներուն՝ մինչեւ 1919-ի Յունիսը, Սուրիոյ ու Կիլիկիայի սահմանագիծին վրայ Հայկական Լեզինի հինգ գումարտակներէն բացի գրեթէ ուրիշ զօրամասեր չունէր:

Կիլիկիա մտնելէ առաջ, 1918-ի Նոյեմբերի 15-ին, Պէյրութի մէջ ստացուեցաւ ֆրանսական կառավարութեան որոշումը՝ Արեւելեան Լեզինի անուանափոխութեան մասին: Այսուհետեւ «Արեւելեան Լեզին»ը պաշտօնապէս ստացաւ «Հայկական Լեզին» անունը: Նոյն օրն ալ ստացուեցաւ Ֆրանսայի պաշտպանութեան նախարարութեան հրամանը՝ Հայկական Լեզինը Կիլիկիա տեղափոխելու մասին: Նոյեմբերի 21-ին Պէյրութի նահանգիստէն մեկնելով, Ալեքսանտրէթէն անցնելով, նաեւ ըրով Կիլիկիա ուղեւորուեցաւ Լեզինի առաջին գումարտակը եւ տեղ հասնելով խորացաւ երկրի ներքին շրջաններուն մէջ: Դեկտեմբերի 16-ին Կիլիկիա փոխադրուեցան Լեզինի 2-րդ եւ 5-րդ գումարտակները, որոնք շարժեցան դէպի հիւսիս: 2-րդ գումարտակը մտաւ Տէօթ Եոլ, Թուրքաթ Գալէ եւ Իսլաիիլէ, իսկ 5-րդ գումարտակը մտաւ Ատանա: Լեզինի 3-րդ գումարտակը մտաւ Մերսին, Տարսոն եւ Պոզանթի քաղաքները: Լեզինի մեծ ուժեր հաստատուեցան նաեւ Այնթապ, Մարաշ քաղաքներուն եւ այլ բնակավայրերու մէջ: Փաստօրէն ամբողջ երկրամասը անցաւ Հայկական Լեզինի վերահսկողութեան տակ:

Այս ձեւով առաջին քայլերը առնուած էին Կիլիկիայի ինքնավարութեան: Սակայն դաշնակիցներու հինգէն եկած շահերու վրայ հիմնուած քաղաքականութիւնը վնասեց անոր:

Ինչպե՞ս կ'ընտրուի Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան յաջորդ Նախագահը

Ընտրական յանձնաժողովը ըստ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան եւ Ընտրական օրէնսգիրքին՝ կը որոշէ,

- 77 թեկնածուներուն ցանկը հաստատուած է ընտրական յանձնաժողովին կողմէ,
- Այս ցանկը քուէարկութեան կը դրուի գաղտնի եւ ուղղակի՝ այդ նպատակով նախատեսուած թերթիկով եւ քանի մը լեզուներով, զոր տեղադրուած կը գտնէք մեր կայքերուն եւ հանրային ցանցերուն մէջ 2018 թ.-ի Նոյեմբեր 22-էն Նոյեմբեր 30-ը տեւող ժամանակահատուածին:
<http://www.western-armenia.eu/WAP/votes/Consultation2018.php>
- Ընտրութիւններուն արդիւնքները Արեւմտեան Հայաստանի հայերուն եւ քաղաքացիներուն կը ներկայացուին 2018թ. -ի Դեկտեմբեր 16-ին Նախագահական հրամանագրով:

2019 թուականի Յունուար 18-էն 20-ը ժնեւի եւ Երեւանի մէջ զուգահեռ կը կայանայ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի երկրորդ գումարման առաջին նստաշրջանի առաջին նիստը, հետեւեալ օրակարգով.

Ուրբաթ 18 Յունուար 2019-ին — Նիստի արարողութեան բացումը՝ նախկին Խորհրդարանի Նախագահ՝ Պարոն Աղուան Տօնականեանի գլխաւորութեամբ:
Նախագահ Արմենակ Աբրահամեանը կը ներկայացնէ 2014-2019 թուականներու ընթացքին իր պաշտօնավարութեան մասին ընդհանուր տեղեկանք եւ հաշուետւութիւն:

- Կը կատարուի Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (խորհրդարանի) ընտրուած 77 պատգամաւորներու հաստատումն ու անոնց երդման արարողութիւնը:
- Կը հաստատագրուի Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովին (խորհրդարանին) պատգամաւոր ընտրուած թեկնածուներուն կարգավիճակը:
- Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (խորհրդարանի) նոր նախագահի ընտրութիւն, եւ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (խորհրդարանի) խորհրդարանական յանձնաժողովներէն ներս ընտրուած պատգամաւորներու կազմակերպման ու վերաբաշխման հաստատագրումը:
- Խորհրդարանական իւրաքանչիւր յանձնաժողովի նախագահի ընտրութիւն, լիազօրութեան նպատակներուն սահմանում, քարտուղարութեան կազմակերպում, եւ գործելակերպի կազմակերպման ձեւաւորում:
- Աշխատանքը կ'աւարտուի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի 100-ամեակին նուիրուած գիտաժողովով:

Շաբաթ 19 Յունուար 2019-ին՝

- Պատգամաւորները կ'ընտրեն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան նոր Նախագահը:
- Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի երդման արարողութիւն՝ Ազգային ժողովին (խորհրդարանին) ընդառաջ:
- Արեւմտեան Հայաստանի Նախագահը կը ներկայացնէ եւ կ'անուանէ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան նոր Վարչապետն ու կառավարութեան նոր կազմը:
- Մամլոյ ասուլիս

Կիրակի 20 Յունուար 2019-ին՝

- Նստաշրջանի փակում:
- Հաւաքական այցելութիւն, դռնբաց հանդիպում:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարան

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (խորհրդարանի) ստեղծման վեցերորդ տարեդարձի եւ Արեւմտեան Հայաստանի պատգամաւորներու Օրէնսդիր Մարմնի ընտրութիւններու երկրորդ գումարման հանրաքուէի աւարտին մասին

Որոշում

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (խորհրդարանի) ստեղծման մասին

Ֆրանսա, Փարիզ, 30.11.2012 թ.

Յօդուած ա.

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային խորհուրդը, Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութիւնը միասին իրենց վրայ կը վերցնեն Արեւմտեան Հայաստանի պետական համակարգերի ստեղծման պատասխանատւութիւնը, որուն համար կը կազմաւորեն յատուկ յանձնախումբ, որն ալ պիտի իրականացնէ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի ձեւաւորումը:

Յօդուած Բ.

Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովը (խորհրդարանը) նաեւ պիտի իրականացնէ հայ ժողովուրդի ուժերուն համախմբումը:

Հայկական Հարցի՝ այսինքն հայոց պահանջատիրութեան լուծման գործով հիմնադր կը համարէ ազգային միասնութիւնն ու հայոց անժամանցելի իրաւունքը:

Միեւնոյն ժամանակ կ'ընդունի միայն մէկ բանաձեւ՝ հայ ժողովրդը պէտք է ապրի ինքնաբաւ եւ ապագային մէկ միասնական եւ անկախ Հայոց պետութեան կազմին մէջ:

Յօդուած գ.

Յնդուելով Արեւմտեան Հայաստանի Հայերու Ազգային Խորհուրդի պաշտօնական յայտարարութեան վրայ՝ ընդունուած 2004 թուականի Դեկտեմբեր 17-ին, Արեւմտեան Հայաստանի հայերու իրաւունքներուն մասին Հռչակագիրին՝ ընդունուած 2007 թուականի Յունուարի 20-ին,

Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութեան ստեղծման որոշման, ընդունուած՝ 2011 թուականի Փետրուար 4-ին, եւ պետական համակարգի մասին որոշման՝ ընդունված 2011 թուականի Մարտ 2-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի 4-րդ Վեհաժողովի որոշման համաձայն՝ Փարիզ, 2011 թուականի Նոյեմբեր 26-ին, աշխատանքներն սկսելու Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողով (խորհրդարան) ձեւաւորելու համար:

Յօդուած դ.

Առաջնորդուելով վերոնշուած փաստաթուղթերով, Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդն ու Արեւմտեան Հայաստանի Կառավարութիւնը կը յայտարարեն Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովն (խորհրդարանը) ստեղծելու որոշումը կայացնելու մասին:

Սոյն որոշումը հիմք կը հանդիսանայ Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային ժողովի (խորհրդարանի) Հռչակագիրին համար:

Յօդուած ե.

Սոյն որոշումը ուժի մէջ կը մտնէ ստորագրման պահէն սկսեալ:

Արմենակ Աբրահամեան
Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ

Կովկասի Հայկական Հանրապետութիւնը Սևրի դաշնագրէն հրաժարված է 1920 թուականի նոյեմբերի 27-ին առանց Արեւմտեան Հայաստանի համաձայնութեան

Սևրի դաշնագիրն ու ԱՄՆ-ի նախագահ Վուդրո Ուիլսոնի Իրաւարար վճիռը շատ հայ պատմաբաններու եւ քաղաքական գործիչներու, փորձագէտներու եւ դիւանագէտներու համար կը շարունակէ մնալ որպէս կարեւոր յաղթական փաստաթուղթ:

Անոնք յաճախ կը ներկայացուին որպէս իրաւական լուրջ կռուան, որոնց հիմքով Արեւմտեան Հայաստանը (Հայաստան պետութիւնը) կրնայ տարածքային պահանջներ ներկայացնել Թիւրքիայէն:

Ուիլսոնի Իրաւարար վճիռը մէկ անգամ յիշատակուած է անգամ Սերժ Սարգսեանի իրապարակային ելոյթով, թէեւ նոյն Սարգսեանն ու (Կովկասի) Հայաստանի Հանրապետութիւնը 2009 թուականի Հոկտեմբերին Տիւրքիայի մէջ ստորագրած երկու արձանագրութիւններով, որոնք ի դէպ պայմանագիրներ են, վերահաստատած են, որ կը ձանձնան ժամանակակից Թիւրքիոյ սահմանները:

1920 թուականի այս օրը՝ Նոյեմբերի 27-ին, Կովկասի Հայկական Հանրապետութիւնը հրաժարած է Սևրի պայմանագիրէն, այդ պատճառով հողային պահանջներ չկան (Կովկասի) Հայկական Հանրապետութեան կողմէ:

Ճիշտ է, այդ եղած է ռազմական ճնշման պայմաններու տակ, բայց եղած է առանց Արեւմտեան Հայաստանի (Պողոս Նուբար

փաշայի) համաձայնութեան:

1920 թուականի վերջերուն, երբ թիւրք քեմալականներն ու ռուս բոլշեւիկները Բաքուէն եկող Հայեղկոմի անդամներուն հետ կ'իրականացնէին (Կովկասի) Հայաստանը խորհրդայնացնելու ծրագիրը, Կովկասի Հայկական Հանրապետութեան վերջին կառավարութիւնը՝ վարչապետ Սիմոն Վրացեանի գլխաւորութեամբ, հրաժարած է Սևրէն:

Երբ 1920-ի Նոյեմբերի վերջերուն հրաժարական տուաւ Համօ Օհանջանեանի Բիւրօ-կառավարութիւնը՝ երկրի վարչապետ դարձաւ Սիմոն Վրացեանը: Այս ընթացքին քեմալականները Բյազիմ Կարաբէքիրի հրամանատարութեամբ առաջ կը շարժուէին դէպի Հայաստանի խորքը՝ Արարատեան դաշտ:

Ալեքսանդրապոլի բանակցութիւններուն սկզբիւն թիւրքերը հայերէն կը պահանջեն հրաժարիլ Սևրի դաշնագիրէն, Արեւմտեան Հայաստանի հաշուին:

Աւելի վաղ՝ Նոյեմբերի 24ին, երբ Կովկասի Հայկական Հանրապետութեան վարչապետ դարձաւ Սիմոն Վրացեանը, անոր ստորագրութեամբ ալ կը հրապարակուէր կառավարութեան հռչակագիրը, ուր մասնաւորապէս կ'ըսուէր. «Կովկասի Հայկական Հանրապետութեան պետական կառուցուածքը պիտի խարխուլուի ոչ թէ օտարներու սին ու

վտանգաւոր ներշնչումներէն, այլ Կովկասի Հայկական Հանրապետութեան իրական կարողութենէն:

Սեր գործողութեան նշանաբանը պիտի ըլլայ անկեղծ հաշտութիւն Թիւրքիոյ հետ եւ համերաշխութիւն ու խաղաղ գոյակցութիւն բոլոր հարեւաններուն հետ»:

Երկու տարի անց՝ 1922 թուականին, Վրացեանը ՀՀ-ի Ամերիկայի շրջանի 29-րդ Պատգամաւորական ժողովին յղած զեկուցագիրով պիտի դառնար քեմալական խոստովանէր. «Մաքսիմալիզմը, որու առանձնապէս անգիշող ներկայացուցիչներն էին զաղութներէն եկած ընկերները, իբր թէ գլխաւոր պատճառը եղաւ Հայաստանի գլխուն եկած յետագայ աղետներուն:

Ընդհանուր ժողովը [նկատի ունի ՀՀ-ի 9-րդ Ընդհանուր ժողովը, որ կայացեր է Երեւանի մէջ 1919թ.-ի Սեպտեմբեր-Հոկտեմբերին — Թ. Հ.] ցանկալով վերաստանալ Հայկական Ազգային Պատուիրակութեան աշխատանքները Պողոս Նուբար Փաշայի հովանիին տակ, չափէն աւելի գերազնահատեց ՀՀ-ի ուժերը, անտեղեակ կամ արհամարհող գտնուեցաւ դէպի Հայաստանի շուրջը գտնուող ուժերը եւ չկրցաւ բաւականաչափ գնահատել ո'չ միջազգային կացութիւնը, ո'չ ալ հայ հասարակական ուժերու փոխյարաբերութիւնները...:

Ուիլսոնի իրավարար վճիռը եւ Պանթուրանիզմը (Շարունակութիւն առաջին էջի)

միտքերը մշակող ու տարածողները ոչ թիւրք էին ոչ ալ մահմետականներ, այլ Սիոնիստներ որոնց մէկ մասը նոյնիսկ թրքական ծածկանուններով հանդէս եկան ու գրեցին թրքերէն լեզուով աւելի համոզիչ ըլլալու նպատակով, ինչպէս պատմագիրներ՝ Արմինիուս Վամպելին, Քոնսթանթին Պոռթեքին, Լէոն Քահիօնը, Ալպրոք Քոհէնը եւ Ֆրանց Ֆոն Վերները, գործածելով թրքական ծածկանուններ՝ Մուսթաֆա Ճելալեդին Փաշա, Թեքին Ալի եւ Մուրատ Էֆենտի...:

Այսօր Հայութեան ինչ որ կը հետաքրքրէ այն է, թէ Պանթուրանիզմի ծրագիրը ինչքան ատեն որ ողջ է ուժի մէջ է, այնքան մեր գոյատեւումն ու ազգային հաւաքական անվտանգութիւնը դէմ հանդիման կը գտնուին լրջագոյն սպարնալիքներու առաջ: Իսկ ամենավտանգաւորը այն է՝ որ Հայութեան ներկայ քաղաքական "Էլիտան" ամբողջովին զբաղուած է լրիւ այլ հարցերով:

Ներկայ Թիւրքիան, երբէք չի թագցներ իր Պանթուրանական միտումներն ու այդ ծրագրի իրականացման անսասան ձգտումները: Թիւրքիոյ աշխոյժ դերակատարութիւնը Սուրիոյ վրայ հռչակուած համաշխարհային պատերազմի անցուղարձերուն, ոչինչի կը նպաստէ բացի Պանթուրանիզմի գործնական իրականացումին:

Ի գործ կամ պատահական չէր Ռուսաստանի, Պարսկաստանի, նաեւ Չինաստանի ամբողջական ներգրաւումը Սուրիոյ պատերազմին մէջ, թէ՛ ռազմական եւ թէ՛ դիւանագիտական ու քաղաքական առումներով: Ռուսի պատահական չէ ներկայ օրերու արեւմուտքի ծայրահեղ լարուածութիւնն ու թշնամանքը Ռուսաստանի, Պարսկաստանի եւ Չինաստանի հանդէպ:

Այս բոլորը կենսականօրէն եւ էականօրէն կապուած են մէկը միւսին հետ: Հետեւաբար այլ աչքով պէտք է դիտարկել Հայաստանի Հանրապետութեան պետականութիւնը թուլացնելու ծրագիրներուն եւ ձգտումներուն, Նախճաւանի մէջ տեղի ունեցող ռազմական կանխձեռնի շարժումներուն ու Սուրիայէն տեղափոխուած ահաբեկիչներու ներխուժումին դէպի Նախճաւան, Գիւմրիի Ռուսական ռազմական խարխիսի հեռացման կոչերու բարձրաձայնումներուն ու քարոզչութիւններուն, արեւմուտքի նորանոր առաջարկներուն Թիւրք-Հայկական յարաբերութիւններու վերականգնման մասին զուգուած տարածքային զիջումներուն վերաբերող տեղեկութիւններուն, Արեւմտեան Հայաստանի Ազգային խորհուրդի եւ պետական կառոյցներուն դէմ կատարուող դաւադրութիւններուն ու անիմաստ հալածանքին, եւայլն: Մինչ "Հայութիւնը" զբաղուած է կուսակցական նեղ խնդիրներով, ըլլայ Հայաստանի Հանրապետութենէն ներս կամ տարագիր սփիւռքի համայնքներուն մէջ:

Արդէն յստակ է թէ ինչի պիտի նպաստէր "Հայաստանը արանց Հայերու" կարգախօսը, ու յստակ է թէ ովքեր են այդ կարգախօսի հեղինակները: "Հայաստանը արանց Հայերու" կը նշանակէ Պանթուրանիզմի գործնական իրականացումը: Իսկ Պանթուրանիզմը ձակատագրական սպառնալիք մըն է թէ՛ Հայութեան, թէ՛ տարածաշրջանի այլ բնիկ ժողովուրդներուն ու պետութիւններուն, ինչպէս նաեւ Ռուսաստանի Դաշնութեանն ու Չինաստանին:

Պանթուրանիզմը եւ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը երկու հակասական ծրագիրներ են, որոնք չեն կրնար մէկտեղուիլ Հայկական հողերուն վրայ, կամ մէկը եւ կամ միւսը:

Տարածաշրջանի անցուղարձերու, մանաւանդ Սուրիոյ պատերազմի աւարտի, վերջնական տեսքի լոյսին տակ է որ պիտի տեղի ունենայ ձակատագրական երկընտրանքը՝ կամ Պանթուրանիզմ, եւ կամ Արեւմտեան Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ անկախութիւնը որպէս յաւերժ վերջակէտ Պանթուրանիզմի տխուր ծրագիրին:

Արեւմտեան Հայաստանի Տառապան Հաւաքեալ Ժամանակ

ԱՐԵՎՍՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՅԻՇԵՆ՝ ԱՐԴԵՕՔ ՈՎՔԵՐՈՐ ԱՐԳԻԼԱԾ ԵՆ... (Նախագահին եւ Վարչապետին)

ՄԵԹԸ Վ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ

Արեւելահայաստանի եւ յետ-եղեռնեան Տարագիրներու Սփիւռքի եւ յետ-անկախութեան հայրենաթողներու՝ Տարաբնակներու սփիւռքի մէջ տիրող անտարբերութեան, կրաւորականութեան, ընդարմածութեան եւ անձնատուութեան իրավիճակին ի տես լա՛նք, թէ խնդանք: Սրամիտ երգիծագիր գրիչ մը, այս հարցումին տակ՝ գրած է. «Արեւելահայաստանի թաւշեայ յեղափոխութեան առաջին յեղափոխութիւնն է՝ միասեռականներու համագումարն ու տողանցքը՝ Երեւանի փողոցներուն մէջ...»:

Արդարեւ, լա՛նք թէ խնդանք այս «թաւշեայ» յեղաշրջումին դիմաց: Յեղափոխութիւնը՝ երբեւէ եղա՞ծ է, կամ՝ կրնա՞յ «թաւշեայ» ըլլալ: «Թաւշեայ» կրնան ըլլալ միայն՝ յեղաշրջումը, պետական հարուածը, ներքնային իշխանափոխութիւնը, իշխող անձերու փոփոխութիւնը, եւ կամ ալ՝ «գումաւոր» օտարամուտ «յեղափոխութիւն» կոչուած իմփերիալիստական ներթափանցումները...:

Այս իրավիճակին իբր արդիւնք՝ Արեւելահայաստանի նախագահն ու վարչապետը կը գործեն իրաւագանց ու սահմանազանց արարքներ եւ կը մոռնան, կամ՝ մոռացութեան կու տան բռնագրաւեալ Արեւմտահայաստանը եւ կ'անտեսեն համահայութեան պատկառելի մեծամասնութիւնը կազմող Տարագիր Արեւմտահայութիւնը, բայց կը խօսին Արեւմտահայութեան ալ փոխարէն եւ անունով, եւ ամէնէն անթոյլատրելի՝ գաւթի թուրքիոյ կը զիջին Հայոց Ցեղասպանութեան միայն, լոկ սնամէջ ու սոսկ շրթնային ճանաչումին դիմաց՝ Արեւմտահայաստանի հողային դատը եւ Տարագիր Արեւմտահայութեան իրաւունքը՝ պահանջելու եւ ազատագրելու իր պատմական հայրենիքը: Տակաւին, անոնք նաեւ ակնածանքով կը խոնարհին իմփերիալիստ ԱՄՆ-ի եւ Ֆրանսայի իշխանութիւններուն առջեւ, յանուն Համահայութեան, անոնց շռայլելով՝ գովասանական խօսքեր, փոխանակ անոնցմէ պահանջելու՝ Ուիլսոնի Իրաւարար Վճիռն գործադրութիւնը եւ Կիլիկիոյ վերադարձումը կիլիկեցի հայերուն...:

Անոնք իրաւունքը չունին Համահայութեան անունով խօսելու եւ զիջումներ ընելու Համահայութեան հաշւուն:

Եթէ անոնք վերջնապէս հրաժարած են Արեւմտահայաստանէն, կը պահանջենք անոնցմէ՝ գէթ չխօսիլ, ոչ Արեւմտահայաստանի եւ ոչ ալ՝ Արեւմտահայութեան (իմա՝ Համահայութեան եւ պատմական «Հայաստան» երկրին անունով. այլ միայն ու միայն՝ Արեւելահայաստանի անունով: Որովհետեւ՝ Տարագիր Արեւմտահայութիւն եւ ամէն հայրենասէր Հայ, չեն մոռցած բռնագրաւեալ մնացող Արեւմտահայաստանը եւ պատրաստ են պայքարելու անոր ազատագրութեան համար, ինչպէս ըրին՝ ԱՍԱԼԻ-ի զինուորագրեալները, զինեալ քարոզչութեամբ, Տարագիր Արեւմտահայութեան Համասփիւռքեան Քոնկրէսի (ՏԱՀՔ) զինուորագրեալ մտաւորականները՝ իրաւաքաղաքականակերպական քարոզչութեամբ, եւ ինչպէս կ'ընեն այսօր Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող Հանրապետութեան տասնեակ հազարաւոր քաղաքացիները, Ազգային Ժողովը եւ կառավարութիւնը՝ Արմենակ Աբրահամեանի նախագահութեամբ եւ Գառնիկ Սարգիսեանի վարչապետութեամբ, ստեղծելով Արեւմտահայաստանի պետական կառոյցներուն սաղմերը, եւ այս բոլորը՝ ընտրովի են, այսինքն հարազատօրէն ներկայացուցչական հանգամանք ունին: Եւ միայն կը մնայ որ Ազգային Ժողովի այս երկրորդ ընտրութեան, աւելի մեծ թիւով անձնաթուղթ ունեցող քաղաքացիներ մասնակցին, առաւել ներկայացուցչական դառնալու համար՝ կեդրոնական ու միակ լիազօր ալ կառոյցը դառնալուն ճանապարհին վրայ, երբ արդէն գործօն անդամն է ՄԱԿ-ի 2007 թուին կազմած Բնիկ Ժողովուրդներու Իրաւանց Փորձագիտական Յանձնաժողովին: Այս տողերուն հեղինակը արդէն երկու տարեկան քաղաքացին է շարունակուող Արեւմտահայաստանի, եւ իբր իրաւաբան ընտրուած է անոր Սահմանադրական Խորհուրդի աւագ անդամ:

Յիշեցնենք, որ Միջազգային Հանրային Իրաւունքը՝ Արեւմտահայաստանի ազատագրումը պահանջող կառոյցը լսելի եւ ճանաչելի կը նկատէ միայն ա՛յն պարագային, երբ այդ կառոյցը Տարագիր Արեւմտահայութեան կեդրոնական, ներկայացուցչական (ընտրովի) եւ միակ լիազօր կառոյցն է: Իսկ Արեւելահայաստանի պետութիւնը իրաւունք չունի՝ ոչ պահանջելու զայն եւ ոչ ալ մանաւանդ հրաժարելու անկէ: Այլ կրնայ պահանջել միայն՝ Արեւմտահայութեան հետ միասին, Ուիլսոնի Իրաւարար Վճիռն գործադրութիւնը, որ կը վերաբերի՝ երկու Հայաստաններուն, որոնցմէ մէկը՝ առանձինն, չի կրնար պահանջել երկրորդը...: Որովհետեւ՝ եթէ Արեւելահայաստան առանձինն պահանջէ Արեւմտահայաստանի կցումը իրեն, գաւթի թուրքիա կրնայ առարկել իր

տարածքային ամբողջականութեան պահպանումին սկզբունքին հիման վրայ: Ահա թէ ինչու, իրաւագիտական սխալ մըն էր՝ Ղարաբաղի Արեւելահայաստանին կցելու որոշումը: Նոյնպիսի սխալ մըն է նաեւ Արեւելահայաստանի հրաժարումը Արեւմտահայաստանէն..., որուն իրաւատէրն է Տարագիր Արեւմտահայութիւնը, համաձայն՝ Միջազգային Հանրային Իրաւունքի սկզբունքներուն:

...

Արեւելահայաստանի նախագահը՝ Արմէն Սարգսեան, Ա. Աշխարհամարտի աւարտի 100-րդ տարեդարձի վեհաժողովի նախօրէին, Զուիցերիոյ պետական պատկերասփիւռի ընկերութեան իր հետ ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին, թերացած է եւ սահմանազանց հրաժարում մը կատարած է:

Թերացած է՝ քանի որ դիտողութիւն չէ ըրած, թէ՛ Ա. Աշխարհամարտին, ռազմաճակատներու վրայ արիւն թափած եւ Արարայի ճակատամարտի բախտորոշ յաղթանակը տարած արեւմտահայ եւ յատկապէս կիլիկեցի ռազմիկներու «Հայկական Լեզդոն»ին եւ Արեւմտահայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող պետութեան իրաւէր չէ յղուած մասնակցելու Վեհաժողովին, անտեսելով Արեւմտահայաստանն ու Կիլիկիան, քանի որ Արեւելահայաստանն առաջ՝ զանոնք պէտք էր իրաւիքել, եւ ուրեմն՝ զանոնք ինք ալ չիշէլով, մեղսակցած է Ֆրանսայի անտեսումին: Ֆրանսայի կողմէ Կիլիկիոյ անտեսումը բացատրելի է՝ իր գործած ոճիրին փաստով, բայց նախագահինը՝ անբացատրելի եւ անընդունելի է:

Սահմանազանց հրաժարումն է՝ համահայութեան անունով, Արեւմտահայաստանի հողային դատէն, քանի որ ինք միայն նախագահն է Արեւելահայաստանի, իսկ Հայութեան մեծամասնութիւնը կառչած է Արեւմտահայաստանի հողային դատին:

Արմէն Սարգսեան լիազօրութիւնը չունի համահայութեան, եւ՝ իրաւունք չունի յայտարարելու զուիցերիական պատկերասփիւռէն, թէ՛ Հայաստան եւ Հայութիւններում կը շնորհեն Թուրքիոյ, երբ ան ճանչնայ Հայոց Ցեղասպանութիւնը միայն, առանց պահանջելու Արեւմտահայաստանի ազատագրումը թրքական բռնագրաւումէն, քանի որ այդ բռնագրաւումը ամբողջացած է Արեւմտահայաստանի հայաթափումով՝ ոչ միայն Ցեղասպանութեամբ, այլեւ՝ բռնագաղթով...: Ան սահմանազանց եղած է, խօսելով Արեւմտահայութեան ալ անունով, երբ ինք ոչ մէկ լիազօրութիւն ստացած է անկէ: Ան բառացիօրէն ըսած է. «Ներողամտութիւնը

կրնայ միայն յաջորդել ճանաչումին»:

Համայն հայութեան անունով խօսելու՝ Արեւելահայաստանի իշխանաւորներու այս ախտը, ոչ միայն իրաւասութեան սահմանազանցում է, այլեւ՝ արհամարհանք եւ անտեսում Արեւմտահայաստանի եւ Արեւմտահայութեան, ինչ որ նոյնիսկ՝ բարեկամական վերաբերմունք չէ անոնց հանդէպ: Երբ Արմէն Սարգսեան էրտողանին կ'ուզէ ըսել. «Դուն Թուրքիոյ նախագահն ես, իսկ ես Հայաստանին», էրտողան հարկաւ կը հրճուի, քանի որ իր խօսակիցը մոռցած է Արեւմտահայաստանը: Ան կը խօսի Արեւելահայաստանի նախագահի հանգամանքով միայն, տուեալ ընդունելով թէ գոյութիւն չունի Արեւմտահայաստանը: Ան արդէն մոռցած է զայն...:

Փանթուրքիստ Թուրքիան վաղուց եկած էր այն եզրակացութեան, թէ՛ ինք կարող չէ բնաջնջելու համայն Հայութիւնը, ուրեմն հայոց տանք փոքր Հայաստան մը, որպէսզի անոնք մոռնան պատմական Հայաստանը եւ մենք ազատինք Հայկական Հարցի զխաղաւանքէն...: Ուրեմն, Արմէն Սարգսեան, գիտակցօրէն թէ անգիտակցաբար, շարժած է համաձայն Փանթուրքիզմի ծրագրին...: Մենք չենք ըսեր, որ ան շարժած է գիտակցօրէն, այլ՝ շարժած է անգիտակցաբար: Սակայն, ժամանակն է, որ Արեւելահայաստանի իշխանաւորները ձերբազատուին Արեւմտահայաստանը անտեսելու իրենց այս ախտէն, եւ այսուհետեւ՝ չխօսին որպէս Համայն Հայութեան ներկայացուցիչներ: Եւ՝ գործնական գետնի վրայ եւս, Թուրքիոյ եւ մեր ժողովուրդի թշնամիներուն հետ ամէն բանակցութեան մէջ, իրենց դիրքերը շատ աւելի կը զօրանան, երբ գործածեն Արեւմտահայաստանը՝ առնուազն որպէս խաղաքարտ...: Այս ախտին արմատը կ'երթայ ետ՝ մինչեւ 1919 թուական, երբ Արեւելահայաստանի Ա. Հանրապետութիւնը յայտարարեց, թէ՛ ինք կը ներկայացնէ «միացեալ» Հայաստանը, մինչդեռ ինք Հայաստանի մէկ փոքրիկ մասը կը հանդիսանար միայն: Ասիկա հետեւեանքն էր բնազանցական մտածելակերպին եւ Շոփենհաուէրեան կամապաշտութեան չարիքին, որ կ'անտեսէր Հայաստանի մեծագոյն մասին բռնագրաւեալ մնացած ըլլալու փաստը, եւ համագոր էր՝ հրաժարելու այդ մեծագոյն մասէն...: Եւ այդ հրաժարումը կը շարունակուի մինչեւ այսօր:

Բայց արդէն՝ մենք կարիքը չունինք ոչ Թուրքիայէն եւ ոչ ալ ուրիշներէն մուրալու Հայոց Յեղասպանութեան լոկ բարոյական ճանաչումը: Մենք հրատապ ու հրամայական կարիքը ունինք՝ Համահայկական ոգիով միաւորուելու, կազմակերպուելու եւ բռնուցք դառնալու՝ ազատագրելու համար Արեւմտահայաստանն ու Արարատը... Եւ՝ Կիլիկիան:

...

Արեւելահայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան, ինք եւս վարակուած է, Արեւելահայաստանի իշխանաւորներու՝ Արեւմտահայաստանը անտեսելու, արհամարհելու եւ մոռացութեան տալու ախտէն: ԱՄՆ-ի նախագահի ազգային անվտանգութեան հարցերու խորհրդական Ճոն Պոլթընի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, երբ Պոլթըն բառացիօրէն ըսած է. «Հայաստանի համար պատմական նշանակութիւն ունեցող այս ժամանակաշրջանին, մենք կը կարելորենք հայամերիկեան յարաբերութիւններու զարգացումն ու խորացումը, եւ զանոնք կը համարենք առաջնահերթութիւն»...

Փաշինեան այս ոսկի առիթը չէ օգտագործած «պատմական նշանակութիւն ունեցող այս ժամանակաշրջանին», երբ Միացեալ Նահանգներ կը կարելորեն հայամերիկեան յարաբերութիւններու զարգացումն ու խորացումը, եւ՝ զայդ կը համարեն առաջնահերթութիւն... բարձր մակարդակի այս պատուիրակին յիշեցնելու, թէ՛ 2020 թուականը պատմական նշանակութիւն ունեցող թուական մըն է նաեւ՝ այն պատմական իրաւարարութեան, զոր ԱՄՆ-ի մեծ նախագահը՝ Ուիլսոն, ստորագրեց ԱՄՆ-ի նախագահի հանգամանքով, եւ յոյս յայտնելու, որ ԱՄՆ-ի ներկայ նախագահ Տոնալտ Թրամփ՝ զէթ 2020 թուի Նոյեմբերի 22-ին, պահանջէ ԱՄՆ-ի մարդասէր եւ արդարադատ «14 կէտեր» ու (այդ կէտերէն մէկն ալ՝ ժողովուրդներուն կու տար ազատ ինքնորոշման իրաւունք) հեղինակ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռն գործադրութիւնը, առաւել եւս զարգացնելու եւ խորացնելու համար հայամերիկեան յարաբերութիւնները:

Եթէ Փաշինեանի ենթագիտակցութեան մէջ տակաւին Արեւմտահայաստանի պէտք մը յուշը մնացած ըլլար, պիտի չմոռնար Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը, եւ լաւապէս ու տեղին օգտագործած պիտի ըլլար այս ոսկի առիթը...: Մասնաւոր, որ Փաշինեան ոչ միայն ջերմօրէն ողջունած էր, ուրախութիւն յայտնած եւ պատմական ալ համարած էր այս այցելութիւնը՝ ԱՄՆ-ի բարձր մակարդակի պատուիրակին կողմէ եւ հողը պատրաստած էր այսպիսի յիշեցումին եւ յուսադրումին համար: Երբ նոյնինքն Պոլթըն կը խօսի «Հայաստանի համար պատմական նշանակութիւն ունեցող այս ժամանակաշրջանին» մասին, կարծէք թէ՛ ինք կ'ուզէր յիշեցնել Փաշինեանի Ուիլսոնի վճիռը... եւ շատ մօտիկ 2020 թուականին այդ վճիռին 100-ամեակը: Բայց, ի գուր...:

Թէ՛ ինչ շօշափելի եւ անմիջական նպատակ կը հետապնդէր Փաշինեանի Պէյրութ այցելութիւնը մեծաշտապ Արեւելահայաստանի խորհրդարանական ընտրութիւններու նախօրէին, երբ ինք ենթադրուած էր գտնուիլ հոն, յստակ չեղաւ մեզի: Բայց յստակ է մէկ բան, որ եթէ՛ Փաշինեանի «թաւշեայ» իշխանափոխութեան վախճանական նպատակակէտը Արեւելահայաստանը

ազատագրել է վերջնականապէս օլիգարխիկ համակարգէն, ան պէտք չունի Սփիւռքի զօրակցութիւնը ապահովելու: Այդ մէկը արդէն ապահոված է իր զխաւորած շարժումի յաղթանակի առաջին իսկ փուլին: Ուրեմն. արդեօք յաջորդ դժուարին փուլերուն համար պէտք ունի Սփիւռքի զօրակցութեան ծածկոյթին...: Քանի որ Ռ. Քոչարեան եւ Ս. Սարգսեան ՀՀ-ի հետ կոալիցիա կազմելու կը զիջէին, Սփիւռքի լռութիւնը շահելու յոյսով, օլիգարխիկ ազգաքանդ ու ժողովուրդէն առուած համակարգին նկատմամբ, միայն կարծելով թէ՛ ՀՀ կը վայելէ Սփիւռքի մեծամասնութեան վստահութիւնը եւ տի-րապետող ուժն է: Սակայն, Սփիւռքի մեծամասնութիւնը Տարագիր Արեւմտահայութիւնն է, որ վաղուց յուսախաբ եղած է Սփիւռքի անանդական կուսակցութիւններէն, անոնց կրաւորականութեան, անգործութեան եւ համակերպողականութեան եւ կատարուած փաստին անձնատուութեան պատճառով, եւ՝ որ չէ հրաժարած Արեւմտահայաստանէն ու կառչած կը մնայ անոր հողային դատին, որ կընդգրկէ՝ ոչ միայն Արեւմտահայաստանն ու Արարատը, այլեւ՝ Կիլիկիան, որ հայրենիքն է վերապրող կիլիկեցիներուն, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն Տարագիր Արեւմտահայութեան մէջ: Հայրենիքը մարդուն ինքնութեան բաղկացուցիչ տարրերէն մեծագոյնն է, ինքնութեանական է, որովհետեւ հայրենիքը հողատարածքը չէ, այլ զայն հայրենիք դարձնող ժողովուրդին քաղաքակրթութիւնն է, մշակոյթը, լեզուն, կրօնը, ճարտարապետութիւնը, պատմութիւնը դարաւոր այդ հողին վրայ եւ այդ պատմութեան յիշողութիւնը: Եւ՝ այս բոլորին առկայութեան շնորհիւ է, որ Տարագիր Արեւմտահայութեան աշխարհացրի եւ օտարահպատակ բեկորները՝ միասնական եւ ինքնուրոյն ժողովուրդ կը համարուին Միջազգային Հանրային Իրաւունքին կողմէ եւ կրնան պահանջել իրենց պատմական հայրենիքին ազատագրումը...:

Հետեւաբար, Պէյրութի մէջ, Փաշինեան երբ կը շռայլէ գովասանական խօսքեր՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, եւ կ'ըսէ. «Ձեր սրբազան առաքելութիւնն էք կատարում առ Աստուած առ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին եւ առ ՀԱՅՐԵՆԻՔ», իր ակնարկած «հայրենիք»ը կ'ընդգրկէ՝ արդեօք Արեւմտահայաստանն ու Կիլիկիան... Եւ եթէ կ'ընդգրկէր, ինչո՞ւ չէ մասնաւորած Արեւելահայաստանը, Արեւմտահայաստանը եւ Կիլիկիան... Երբ մասնաւորած է Հայաստանեայց Եկեղեցիի Առաքելական թելը միայն կատարող կերպով, եւ նոյն զատորոշութեամբ չէ մասնաւորած Արեւմտահայաստանը եւ Կիլիկիան: Գոյութիւն չունին միասնական Սփիւռք եւ միասնական Հայաստան կամ հայրենիք: Կայ՝ եռակի Սփիւռք. 1) նախա-եղեռնեան, 2) յետ-

Արեւմտեան Հայաստանի Տարագիր Հայութեան ծայրը

եղեռնեան, եւ 3) յետ-անկախութեան սփիւռքներով, որոնք ունին տարբեր պատմական անցեալ, տարբեր կարգավիճակ եւ տարբեր հայու կերպարներ, զորս պարզաբանած ենք մանրամասնօրէն մեր նախորդ գրութիւններով: Կայ նաեւ՝ **բառակի** Հայաստան կամ **հայրենիք**:

1) Արեւմտահայաստան, 2) Արեւելահայաստան, 3) Կիլիկիա, եւ 4) Արցախ, որոնք ունին տարբեր պատմական անցեալ եւ տարբեր կարգավիճակներ: Արեւմտահայաստանը կը մնայ բռնագրաւեալ եւ մեծ մասամբ հայաթափեալ: Արեւելահայաստանը անկախ է բայց անոր բնակչութիւնը Հայութեան փոքրամասնութիւնը կը կազմէ (հազիւ 20 տոկոս): Կիլիկիան կը մնայ բռնագրաւեալ եւ գրեթէ ամբողջովին հայաթափեալ: Իսկ Արցախը՝ ինքնակոչ անկախ է եւ նօսր բնակչութեամբ: Եւ յետ-եղեռնեան սփիւռքը Տարագիր Հայութիւնը, յետ-անկախութեան Սփիւռքին հետ միասին, կը հանդիսանան Հայութեան 80 տոկոսը... Այս է իրական պատկերը Հայութեան եւ Հայաստանի կամ Հայրենիքին, զոր կրնանք տեսնել՝ միայն ու միայն, դիպելով մտածելակերպով, եւ ոչ թէ բնազանցական, որ վերացական է, որ բացարձակ արժէք կու տայ բառերուն եւ անուններուն, նկատի չառնելով ատոնց իրական բովանդակութիւնը:

Երբ այս իրական իրավիճակը կ'անտեսուի՝ բնազանցական մտածելակերպով եւ «Արի Տուն»ի, «Երկքաղաքացիութեան», «Հայաստանակեդրոնութեան» եւ տակաւին «Արեւելահայաստանի խորհրդարանին վրայ Սենատ ստեղծելու եւ անոր մէջ սփիւռքահայեր ներգրաւելու» կոչեր կ'արձակուին, փաստօրէն՝ Հայութեան միակ կեդրոնը, միակ Հայաստանն ու հայրենիքը կը կրճատեն Արեւելահայաստանին մէջ, անտեսելով Հայութեան 80 տոկոսը ներկայացնող միւս բոլոր կեդրոնները: Եւ այս ազգաբանդ ախտը, դժբախտաբար, յատուկ չէ Արեւելահայաստանի իշխանաւորներուն, այլ՝ անկէ վարակուած են նաեւ Սփիւռքի աւանդական կուսակցութիւններու ղեկավարները, փախուստ տալով իրենց հայրենիքի ազատագրութեան դժուարին մարտահրաւերէն...:

Մինչդեռ, Հայութեան համահայկական գերագոյն շահերը կը պահանջեն որ «Արի Տուն» կոչին ընդառաջեն, միայն ու միայն, յետ-անկախութեան սփիւռքի հայրենաթողները: Յետ-եղեռնեան սփիւռքի Տարագիր Արեւմտահայութիւնը պէտք է որդեգրէ ոչ թէ «Հայաստանակեդրոնութիւն», այլ՝ «Սփիւռքակեդրոնութիւն», եւ՝ Արեւելահայաստանի իշխանութիւնները պարտին ծերբազատուիլ այս ազգաբանդ ախտէն, դադրիլ Համահայութեան անունով խօսելէ եւ ծրի գիշումներ ընելէ թշնամի թուրքիոյ...: Ընդհակառակը, քաջալերեն Տարագիր Արեւմտահայութիւնը, որ հետապնդէ Արեւմտահայաստանի ազատագրութեան պայքարը: Եւ այս պայքարը կը զօրացնէ նաեւ Արեւելահայաստանի իշխանաւոր-

ները, ոչ միայն թուրքիոյ, այլ բոլոր տէրութիւններու դիմաց: Ժամանակն է, որ անոնք անդրադառնան ու գիտակցին այս իրականութեան: Երկքաղաքացիութիւնը հայատակութեան հարցի թնձուկ մըն է, քանի որ կան հայատակութեան երեք տարբերակներ՝ հայրենական, կամաւոր եւ ակամայ:

Հայրենականը՝ հայրենիքի հարազատ հայատակութիւնն է, որ ինքնութեանական է: Մաս կը կազմէ ինքնութեան բաղադրիչ տարրերուն: Կամաւորը՝ ազատ կամքով ընտրուածն է, իսկ ակաման՝ ճակատագրի կամ ճնշումի թերմոնով պարտադրուածը:

Տարագիր հայուն օտար հայատակութիւնը պարտադրուած է՝ հարազատ չէ: Եւ եթէ ան ազատ կամքով ընտրէ Արեւելահայաստանի հայատակութիւնը, կը դադրի հայրենագուրկ ըլլալէ, կորսնցնելով՝ Արեւմտահայաստան վերադարձի իր իրաւունքը, եւ՝ կը տկարացնէ Արեւմտահայաստանի ազատագրութեան դատը...:

Ուրեմն, տարագիր արեւմտահայուն երկքաղաքացիութիւնը վնասակար է Հայ Հողային Դատին:

Տակաւին, Փաշինեան՝ այս ախտին պատճառով, թերացաւ ու չգիտցաւ օգտագործել ոսկի երկրորդ առիթը. ֆրանսախօսութեան վեհաժողովին, որ գումարուեցաւ Երեւանի մէջ:

Ֆրանսայի նախագահ Մաքրոն (որ ատուած է ֆրանսացիներու կողմէ, որոնք խելագարած զանգուածային ցոյցեր կը կազմակերպեն իր իշխանութեան դէմ, իսկ ինք՝ ֆաշական վայրագութեամբ կը ջանայ լռեցնել զանոնք, արժանանալով անոնց արծակած «մաքրօ» պատուանունին...), յոխորտալով յայտարարած է. «Ֆրանսախօսութեան հիմնաքարերն են՝ եղբայրութիւնը, խաղաղութիւնը եւ արդարութիւնը»: Ան Հայը շոյող խօսքեր ըսած է եւ շեշտած է ֆրանսախօսութեան գաղափարախօսութեան ազնիւ նշանաբանները, որոնց շարքին յիշած է նաեւ՝ մարդասիրութիւնը եւ արդարութիւնը:

Իսկ Փաշինեան սահմանազանց ուրախութիւն յայտնած է «ամբողջ հայ ժողովուրդին» անունով, գնահատելի անդրադարձ կատարած է Արցախի դատին, բայց դատապարտելի լռութիւն պահած է Կիլիկիոյ դատին առնչութեամբ:

Փաշինեան իրաւասութիւնը չունի խօսելու ամբողջ հայ ժողովուրդին անունով, եւ մանաւանդ անոր անունով ուրախութիւն յայտնելու գաղութարար Ֆրանսայի գլխաւորած մշակութային գաղութարարութեան օրկան հանդիսացող Ֆրանսախօսութեան 17-րդ Վեհաժողովին Երեւանի մէջ կայացումին առիթով, ոչ միայն այն պատճառով որ Ֆրանքֆոնին մէկ մշակութային տարբերակն է բրիտանական գաղութարարութեան Գամբուելթին, այլ այն պատճառով որ Հայութեան մեծամասնութիւնը տակաւին չէ մոռցած թէ՝ Կիլիկիոյ պարպումն ու աղէտը, եւ թէ՝ Սանճաքի աղէտն ու թուրքիոյ նուիրումը, հակառակ հայ լեզունականներու թափած արիւնին,

ծառայելով գաղութարար Ֆրանսայի եւ Բրիտանիոյ Սալքս-Փիքոյի ծրագրին, որ գաղութարարական մեծագոյն անարդարութիւնն էր, երբ այդ երկուքը իրենց չպատկանող հողեր կը զաթէին եւ մաս մըն ալ զաթէի թուրքիոյ կու տային: Նամանաւանդ այսօր՝ երբ կազմուած է արդէն Կիլիկիոյ Ազգային Խորհուրդը, որ կ'ընդգրկէ Կիլիկիոյ հայ, արաբ եւ սուրիանի նախկին բնակիչները, եւ որուն նախագահն է ճարտարագէտ, տարագիր սուրիահայատակ Գառնիկ Սարգիսեանը, որ միաժամանակ վարչապետն է Արեւմտեան Հայաստանի իրաւականօրէն շարունակուող եւ 1920 թուին անկախ ճանջցուած պետութեան:

Երբ Մաքրոն գեղգեղած է՝ եղբայրութեան, մարդասիրութեան, համերաշխութեան եւ արդարութեան ու խաղաղութեան շրթնային երգերով, Փաշինեան պարտէր իրեն ըսել.

Հաստատուած խաղաղութիւնը երբ արդար չէ, ժամանակաւոր է:

Մնայուն խաղաղութեան համար հարկաւոր է՝ վերականգնել արդարութիւնը Կիլիկիոյ Դատին, որուն անարդար լուծումին պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ՝ դուք լաւ գիտէք թէ ո՞ր պետութեան ունեւուն...:

«Լէօնը Արմէնիէն»ի ռազմիկներուն թափած արիւնը՝ ահա դար մըն է, որ անհատոյց մնացած է:

Կիլիկիոյ անկախութիւնը հռչակուեցաւ Ֆրանսայի խոստումով եւ հաւանութեամբ: Մենք յոյս ունինք որ դուք կը վերականգնէք այդ անկախութիւնը՝ արդարութեամբ, եղբայրութեամբ, մարդասիրութեամբ եւ համերաշխութեամբ, որպէսզի ֆրանսախօսութեան

գաղափարախօսութեան ջատագոված խաղաղութիւնը ըլլայ արդար եւ մնայուն:

Այս մէկն ալ՝ ֆրանսախօս երկիրներու տարածքին՝ լուծումի սպասող խնդիրներէն է, եւ այս տարածքին երկիրները պէտք է աջակցին այս լուծումին: Մենք վստահ ենք՝ որ ԵԱՀԿ Մինսքի Խումբի համանախագահ երկիրներու՝ Ֆրանսայի, Միացեալ Նահանգներու եւ Ռուսաստանի ձեւաչափով կրնայ լուծուիլ այս խնդիրը: Ֆրանսայի նախաձեռնութեամբ հարկաւ:

Փաշինեան այսպէս շարժած պիտի ըլլար եթէ մոռցած կամ անտեսած չըլլար Կիլիկիան եւ Արեւմտահայաստանը: Քանի որ ան գնահատելիօրէն յիշած է Արցախի դատը, միայն կիսով օգտուելով ներկայացած ոսկի առիթէն: Հետեւաբար, տակաւին կիսամիջոցներով գոհացող Արեւելահայաստանի իշխանաւորները՝ դեռ չեն հասած ճիշդ ուղղութեան, որուն հասած ըլլալ կը յաւակնին անոնք անարժանաբար, ծրիօրէն ու մաքսանենգութեամբ...:

Մարդենք՝ որ ան կիսամիջոցներով չշարունակէ իր «թաւշայ» յեղաշրջումը, որպէսզի՝ կարողանայ զայն հասցնել յեղափոխութեան ամբողջականութեան, արմատախիլ ընելով ողջ օլիգարխիկ համակարգը:

ՄԵԹԹ Գ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ
Պէյրուք, 26 Նոյեմբեր 2017

ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԻԱՍՏԱԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ VII

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յօդուած 117.

Արեւմտեան Հանաստանի Հանրապետութեան գործադիր իշխանութիւնն է Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը:

Կառավարութիւնը կը մշակէ եւ կ'իրականացնէ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան ներքին քաղաքականութիւնը Հանրապետութեան Նախագահի համաձայնութեամբ:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը կը մշակէ Նախագահական խորհուրդը եւ կ'իրականացնէ Արտաքին գործոց նախարարը Հանրապետութեան Նախագահին հետ համատեղ:

Կառավարութեան իրաւասութեան ենթակայ են պետական կառավարման բոլոր այն հարցերը, որոնք օրէնքով վերապահուած չեն այլ պետական մարմիններու:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան, միջազգային պայմանագիրներու, օրէնքներու կամ Հանրապետութեան Նախագահի ընթացային որոշիչ գործավարութեան հիման վրայ, եւ անոնց կատարումն ապահովելու նպատակով կառավարութիւնը կ'ընդունի որոշումներ, որոնք ենթակայ են կատարման Հանրապետութեան ամբողջ տարածքին:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան անդամներն են վարչապետը, փոխվարչապետներն ու նախարարները:

Վարչապետն ու նախարարները պէտք է ըլլան Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիներ:

Կառավարութեան լիազօրութիւնները կը սահմանուին Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով:

Կառավարութեան կառուցուածքը կառավարութեան առաջարկութեամբ կը սահմանուի օրէնքով: Կառավարութեան եւ անոր ենթակայ պետական կառավարման այլ մարմիններու գործունէութեան կազմակերպման կարգը վարչապետի ներկայացմամբ կը սահմանուի Հանրապետութեան Նախագահի հրամանագիրով:

Յօդուած 118.

Կառավարութեան նիստեր կը հրաւիրէ եւ կը վարէ վարչապետը:

Արտաքին քաղաքականութեան, պաշտպանութեան, ազգային անվտանգութեան հարցերով կառավարութեան նիստ կը հրաւիրէ եւ կը վարէ նաեւ Հանրապետութեան Նախագահը:

Կառավարութեան որոշումները կը ստորագրէ վարչապետը:

Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ սառեցնել կառավարութեան որոշումներու գործողութիւնը մէկ ամսուայ ժամկէտով եւ դիմել Սահմանադրական դատարան Սահմանադրութեան համապատասխանութեան հայցը պարզելու համար:

Յօդուած 119.

Վարչապետը կը ղեկավարէ կառավարութեան գործունէութիւնը եւ կը համակարգէ նախարարներու աշխատանքը:

Վարչապետը կ'ընդունի որոշումներ կառավարութեան գործունէութեան կազմակերպման առնչուող հարցերով:

Յօդուած 120.

Մարզպետներն ու քաղաքապետները կը նշանակուին եւ կ'ազատուին կառավարութեան որոշումով:

Կառավարութեան այդ որոշումները կը վաւերացուին Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ:

Գիւղապետերը կը նշանակուին եւ կ'ազատուին մարզպետարանի որոշումով:

Մարզպետները կ'իրագործեն կառավարութեան տարածքային քաղաքականութիւնը, կը համակարգեն գործադիր մարմիններու տարածքային ծառայութիւններու գործունէութիւնը, բացառութեամբ օրէնքով նախատեսուած դէպքերու:

Հանրապետութեան մայրաքաղաքի տարածքային կառավարումը սահմանուած է օրէնքով:

Յօդուած 121. - Կառավարութիւնը

- 1) Սահմանադրութեան յօդուածով նախատեսուած կարգով Ազգային ժողովի հաւանութեան կը ներկայացնէ իր ծրագիրը:
- 2) Ազգային ժողովի հաստատման կը ներկայացնէ պետական տարուայ ծախսաչափի (բիւջէտի) նախագիծը, կ'ապահովէ անոր կատարումը, որուն վերաբերեալ հաշուետւութիւն կը ներկայացնէ Ազգային ժողովին:
- 3) Կը կառավարէ պետական սեփականութիւնը:
- 4) Կ'իրականացնէ ելեւմտատնտեսական (ֆինանսատնտեսական) վարկային եւ հարկային միասնական պետական քաղաքականութիւնը:
- 5) Կ'իրականացնէ տարածքային զարգացման պետական քաղաքականութիւնը:
- 6) Կ'իրականացնէ պետական քաղաքականութիւնը՝ գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի, առողջապահութեան, ժողովրդագրական (սոցիալական) ապահովութեան եւ բնութեան պահպանութեան բնագաւառներէն ներս:
- 7) Կ'ապահովէ Հանրապետութեան պաշպանութեան, ազգային անվտանգութեան եւ արտաքին քաղաքականութեան իրականացումը Հանրապետութեան նախագահի ղեկավարութեամբ:
- 8) Կ'ապահովէ հասարակական կարգի պահպանութիւնը, միջոցներ կը ձեռնարկէ օրինականութեան ամրապնդման, քաղաքացիներու իրաւունքներու եւ ազատութիւններու ապահովման ուղղութեամբ:
- 9) Կ'իրականացնէ Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով սահմանուած այլ գործառնքներ եւ լիազօրութիւններ:

Յօդուած 122.

Կառավարութիւնը պետական տարուայ ծախսաչափի (բիւջէտի) նախագիծը Ազգային ժողովի քննարկման կը ներկայացնէ ծախսաչափային (բիւջէտային) տարին սկսելէ առնուազն ինիսուն օր առաջ, եւ կրնայ պահանջել, որ այն իր կողմէ ընդունուած ուղղումներով քուէարկութեան դրուի մինչեւ այդ ժամկէտի աւարտը:

Տարուայ ծախսաչափի հաստատման առնչութեամբ կառավարութիւնը կրնայ ղնել իր վստա՝ **ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԻԱՍՏԱԹՅՈՒՆՆԵՐ** ժողովը Սահմանադրութեան յօդուած 121-ի համաձայն: Կառավարութեան անվտանգութիւն չի յայտնէր, ապա պետական տարուայ ծախսաչափը (բիւջէտը) կառավարութեան կողմէ ընդունուած ուղղումներով կը համարուի հաստատուած:

Տարուայ ծախսաչափի (բիւջէտի) հաստատման առնչութեամբ

Պետական փաստաթուղթեր

Ազգային ժողովին կողմէ կառավարութեան անվտանգութիւն յայտնելու պարագային նոր կառավարութիւնը տարուայ ծախսաչափի (բիւջէտի) նախագիծը Ազգային ժողովին կը ներկայացնէ իր ծրագիրի հաւանութեան արժանանալէն ետք տասն օրուայ ընթացքին, ինչը կը քննարկուի եւ կը հաստատուի տոյն յօդուածով նախատեսուած կարգով երեսուն օրուայ ընթացքին:

ՔՈՒՆ VIII

ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

Յօդուած 123. - Դատարաններ

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ արդարադատութիւնը կ'իրականացնեն միայն դատարանները, Սահմանադրութեան ու օրէնքներուն համապատասխան:

Դատարանի վերջնական վճիռները կ'ընդունուին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան անունով:

Յօդուած 124.

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ կը գործեն ընդհանուր իրաւասութեան առաջին ատեանի վերաքննիչ դատարանները եւ վճռաբեկ դատարանը, իսկ օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն նաեւ մասնագիտացուած դատարանները:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան բարձրագոյն դատական ատեանը բացի սահմանադրական արդարադատութեան հարցերէն, վճռաբեկ դատարանն է, որ կոչուած է ապահովելու օրէնքի միատեսակ կիրառութիւնը: Վճռաբեկ դատարանի լիազօրութիւնները կը սահմանուին Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքով: Արտակարգ դատարաններու ստեղծումը արգիւիւած է:

Յօդուած 125. - Սահմանադրական դատարան

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանադրական արդարադատութիւնը կ'իրականացնէ Սահմանադրական դատարանը:

Յօդուած 126.

Դատարաններու անկախութիւնը կ'երաշխաւորուի Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով:

Դատարաններու լիազօրութիւնները, կազմաւորման ու գործունէութեան կարգը կը սահմանուին Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով:

Սահմանադրական դատարանի լիազօրութիւններն ու կազմաւորման կարգը կը սահմանուին Սահմանադրութեամբ, իսկ գործունէութեան կարգը կը սահմանուի Սահմանադրութեամբ եւ սահմանադրական դատարանի մասին օրէնքով:

Յօդուած 127. - Արդարադատութեան խորհուրդ

Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքով սահմանուած կարգով կը ձեւաւորուի եւ կը գործէ արդարադատութեան խորհուրդը:

Արդարադատութեան խորհուրդի կազմին մէջ կը մտնեն Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դատաւորներու ընդհանուր ժողովին կողմէ զաղտնի քուէարկութեամբ հինգ տարի ժամկէտով օրէնքով սահմանուած կարգով ընտրուած երեք (3) դատաւորներ, Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին եւ Ազգային ժողովին կողմէ նշանակուած երկուական իրաւաբան-գիտնականներ:

Արդարադատութեան խորհուրդի նիստերը կը վարէ վճռաբեկ դատարանի նախագահը առանց քուէարկութեան իրաւունքի:

Յօդուած 128.

- 1) Արդարադատութեան խորհուրդը օրէնքով սահմանուած կարգով՝
- 2) կը կազմէ եւ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հաստատման կը ներկայացնէ դատաւորներու թեկնածութիւններուն ցուցակը եւ դատաւորներու ծառայողական յառաջխաղացման ցուցակները, որոնց հիման վրայ կը կատարուին նշանակումները.
- 3) եզրակացութիւն կուտայ ներկայացուած դատաւորներու

թեկնածութիւններուն վերաբերեալ.

- 4) կ'առաջարկէ վճռաբեկ դատարանի, անոր պալատներու նախագահներուն եւ դատաւորներուն, վերաքննիչ, առաջին ատեանի եւ մասնագիտացուած դատարաններու նախագահներու թեկնածութիւնները.
- 5) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հարցմամբ կարծիք կը յայտնէ ներման հարցերուն վերաբերեալ.
- 6) դատաւորներուն կ'ենթարկէ կարգապահական պատասխանատւութեան, առաջարկ կը ներկայացնէ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին՝ դատաւորի լիազօրութիւնները դադրեցնելու մասին, դատաւորին կալանաւորելու, զինք որպէս մեղադրեալ ներգրաւելու կամ դատական կարգով անոր նկատմամբ վարչական պատասխանատւութեան ենթարկելու համաձայնութիւն տալու մասին:

Յօդուած 129. - Դատաւորներ

Դատաւորները եւ սահմանադրական դատարանի անդամը անփոփոխելի են:

Դատաւորները եւ սահմանադրական դատարանի անդամը կը պաշտօնավարեն մինչեւ տարիքի 65-րդ ամեակի աւարտը: Անոնց լիազօրութիւնները կը դադրեցուին միայն Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն եւ կարգով:

Յօդուած 130.

Արդարադատութիւնն իրականացնելու ատեն դատաւորները եւ սահմանադրական դատարանի անդամը անկախ են, կ'ենթարկուին միայն Սահմանադրութեան ու օրէնքին:

Դատաւորներու եւ սահմանադրական դատարանի անդամի գործունէութեան երաշխիքները եւ պատասխանատւութեան հիմքերն ու կարգը կը սահմանուին Սահմանադրութեամբ եւ օրէնքով:

Դատաւորները եւ սահմանադրական դատարանի անդամը չեն կրնար կալանաւորուիլ, ներգրաւուիլ որպէս մեղադրեալ, ինչպէս նաեւ անոնց նկատմամբ չի կրնար դատական կարգով վարչական պատասխանատւութեան ենթարկելու հայց հարուցուիլ եւ ձերբակալուիլ՝ առանց համապատասխանաբար արդարադատութեան խորհուրդի կամ սահմանադրական դատարանի համաձայնութեան օրէնքին:

Դատաւորը եւ սահմանադրական դատարանի անդամը չեն կրնար ձերբակալուիլ՝ բացառութեամբ այն պարագաներուն, երբ ձերբակալումը կ'իրականացուի յանցագործութեան կատարման պահին կամ անմիջապէս անկէ յետոյ: Նման պարագաներուն ձերբակալման մասին անմիջապէս կը տեղեկացուին Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը եւ համապատասխանաբար վճռաբեկ դատարանի նախագահը կամ սահմանադրական դատարանի նախագահը:

Յօդուած 131.

Դատաւորները եւ սահմանադրական դատարանի անդամը չեն կրնար զբաղիլ ձեռնարկատիրական գործունէութեամբ, պետական մարմիններէն ներս զբաղեցնել իրենց պարտականութիւններուն հետ չկապուած պաշտօն, առեւտրային կազմակերպութիւններէ ներս պաշտօն, կատարել այլ վճարովի աշխատանք՝ բացի գիտական, մանկավարժական եւ ստեղծագործական աշխատանքներէ:

Դատաւորները չեն կրնար ըլլալ որեւէ միջազգային կազմակերպութեան անդամ, կամ զբաղիլ քաղաքական գործունէութեամբ:

Յօդուած 132. - Սահմանադրական դատարան

Սահմանադրական դատարանի կազմը կ'որոշուի համապատասխան օրէնքով:

Յօդուած 133.

- 1) Սահմանադրական դատարանն օրէնքով սահմանուած կարգով կ'որոշէ՝ օրէնքներու, Ազգային ժողովի որո-

Պետական փաստաթուղթեր

- շումներու, Հանրապետութեան Նախագահի հրամանագիրներու, կառավարութեան, վարչապետի որոշումներու համապատասխանութիւնը Սահմանադրութեան հետ,
- 2) մինչեւ միջազգային պայմանագիրի վաւերացումը՝ կ'որոշէ անոր մէջ ամրագրուած պատրաւորութիւններու համապատասխանութիւնը Սահմանադրութեան,
- 3) կը լուծէ հանրաքուէներու հետ կապուած վէճերը,
- 4) կը լուծէ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի եւ պատգամաւորներու ընտրութիւններու արդիւնքներով ընդունուած որոշումներուն հետ կապուած վէճերը,
- 5) անյաղթահարելի կամ վերացած կը ճանչնայ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի թեկնածուին նկատմամբ առաջացած խոչընդոտները.
- 6) եզրակացութիւն կուտայ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին պաշտօնանկ ընելու հիմքերու առկայութեան մասին,
- 7) եզրակացութիւն կուտայ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին՝ անոր լիազօրութիւններու կատարման անհնարինութեան մասին,
- 8) եզրակացութիւն կուտայ սահմանադրական դատարանի անդամի լիազօրութիւնները դադրեցնելու, զինք կալանաւորելու, որպէս մեղադրեալ ներգրաւելու, ինչպէս նաեւ անոր նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատուութեան ենթարկելու հարց յարուցելուն վերաբերեալ,
- 9) եզրակացութիւն կուտայ համայնքի ղեկավարին պաշտօնանկ ընելու հիմքերուն մասին,
- 10) օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն՝ որոշում կը կայացնէ կազմակերպութեան գործունէութիւնը կասեցնելու կամ արգիլելու մասին:

Յօդուած 134.

Սահմանադրութեամբ եւ սահմանադրական դատարանի մասին օրէնքով սահմանուած կարգով սահմանադրական դատարան կրնան դիմել.

- 1) Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտերով նախատեսուած պարագաներուն.
- 2) Ազգային ժողովը՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտերով նախատեսուած պարագաներուն,
- 3) Պատգամաւորներու առնուազն մէկ հինգերորդը՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտերով նախատեսուած պարագաներուն,
- 4) Կառավարութիւնը՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտերով նախատեսուած պարագաներուն,
- 5) Իւրաքանչիւր ոք որոշակի գործով, երբ առկայ է դատարանի վերջնական գործարքը, սպառուած են դատարան պաշտպանութեան բոլոր միջոցները եւ այդ գործարքով կը վիճարկէ իր նկատմամբ կիրառուած օրէնքի դրոյթի սահմանադրականութիւնը,
- 6) Դատարաններն ու գլխաւոր դատախազը՝ իրենց վարոյթին մէջ գտնուող որոշակի գործի մը առնչուող չափանիշական գործարքներու դրոյթներու սահմանադրականութեան հարցերով,
- 7) Մարդու իրաւունքներու պաշտպանը՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտով թուարկուած ոլորտին մէջ չափանիշական գործարքներու, Սահմանադրութեան գլխու դրոյթներուն համապատասխանութեան հարցերով,
- 8) Բնիկ ժողովուրդներու իրաւունքներու պաշտպանը՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտով թուարկուած ոլորտին մէջ չափանիշական գործարքներու, Սահմանադրութեան գլխու դրոյթներուն համապատասխան հարցերով,
- 9) Հանրապետութեան Նախագահութեան եւ պատգամաւորութեան թեկնածուները՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտերով:

րութեան թեկնածուները՝ Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտերու շրջանակներուն մէջ իրենց առնչուող հարցերով:

Սահմանադրական դատարանը գործը կը քննէ՝ միայն համապատասխան դիմումի առկայութեան պարագային:

Յօդուած 135.

Սահմանադրական դատարանը կ'ընդունի որոշումներ եւ եզրակացութիւններ՝ Սահմանադրութեամբ եւ սահմանադրական դատարանի մասին օրէնքով սահմանուած ժամկէտներով եւ կարգով:

Սահմանադրական դատարանի որոշումներն ու եզրակացութիւնները վերջնական են, բեկման ենթակայ չեն, եւ ուժի մէջ կը մտնեն ընդունման հրապարակման պահէն:

Սահմանադրական դատարանն իր որոշմամբ կրնայ սահմանել Սահմանադրութեան չհամապատասխանող չափանիշական գործարքի կամ անոր մէկ մասի իրաւական ուժը կորսնցնելու աւելի ուշ ժամկէտ:

Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրութեան համապատասխան յօդուածի կէտերով նախատեսուած հարցերուն վերաբերեալ կ'ընդունի որոշումներ եւ եզրակացութիւններ, իսկ համապատասխան կէտերով նախատեսուած հարցերով եզրակացութիւններ: Եզրակացութիւններն ու համապատասխան կէտով նախատեսուած հարցերով որոշումները կ'ընդունուին անդամներու ընդհանուր թիւի ձայներու առնուազն երկու երրորդով, մնացած որոշումները անդամներու ընդհանուր թիւի ձայներու մեծամասնութեամբ:

Եթէ սահմանադրական դատարանի եզրակացութիւնը բացասական է, ապա հարցը դուրս կուգայ իրաւասու մարմինի քննութենէն:

Յօդուած 136. - Դատախազութիւն

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան դատախազութիւնը միասնական համակարգ է, զոր կը ղեկավարէ գլխաւոր դատախազը:

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի առաջարկութեամբ Գլխաւոր դատախազին կը նշանակէ Ազգային ժողովը հինգ տարի ժամկէտով: Նոյն անձը չի կրնար աւելի քան երկու անգամ անընդմէջ նշանակուիլ գլխաւոր դատախազ:

Օրէնքով սահմանուած պարագաներուն՝ Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի առաջարկութեամբ, Ազգային ժողովը պատգամաւորներու ընդհանուր թիւի ձայներու մեծամասնութեամբ կրնայ պաշտօնանկ ընել գլխաւոր դատախազին:

Դատախազներուն կը նշանակէ Դատախազներու նախագահը, Դատախազութիւնն օրէնքով նախատեսուած պարագաներուն եւ կարգով

- 1) կը յարուցէ քրեական հետապնդում,
- 2) հսկողութիւն կ'իրականացնէ յետաքննութեան եւ նախաքննութեան օրինականութեան նկատմամբ,
- 3) դատարանի մէջ կը պաշտպանէ մեղադրանքը պետութեան կողմէ,
- 4) պետական շահերու պաշտպանութեան հարց կը յարուցէ դատարանին,
- 5) կը բողոքարկէ դատարաններու վճիռները, դատավճիռները եւ որոշումները,
- 6) հսկողութիւն կ'իրականացնէ պատիժներու եւ հարկադրանքի այլ միջոցներու կիրառման օրինականութեան նկատմամբ:

Դատախազութիւնը կը գործէ Սահմանադրութեամբ իրեն վերապահուած լիազօրութիւններու շրջանակէն ներս՝ օրէնքի հիման վրայ:

Գլուխ IX-ը կը հրապարակուի հաջորդ թիւով:

Շաբաթ 1 Դեկտեմբեր 2018 - Թիւ 6

Հրատարակչութիւն՝

Արեւմտեան Հայաստանի
Ուսումնասիրութիւններու Կեդրոնի

Հետադարձ կապ
mfa@warmeniagov.com